

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

Bc. Kamila Frolová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**VYUŽITÍ KRÁTKÉHO FILMU VE VYUČOVÁNÍ ČESKÉMU
JAZYKU NA STŘEDNÍ ŠKOLE**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Kamila Frolová

Učitelství českého jazyka pro střední školy

Vedoucí práce: PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň 20. březen 2024

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PaedDr. Janě Vejvodové, CSc., za její čas, cenné rady, trpělivost, nehynoucí optimismus a především za odborné vedení této práce.

Můj vděk patří také vyučujícím českému jazyku ve třetím ročníku na Prvním českém gymnáziu v Karlových Varech, kteří nám umožnili provést výzkum.

OBSAH

ÚVOD	7
1 MASOVÁ MÉDIA	9
2 FILM	12
2.1 DRUHY A ŽÁNRY FILMU	12
2.1.1 DOKUMENTÁRNÍ FILM	13
2.1.2 DOBRODRUŽNÝ FILM	13
2.1.3 HISTORICKÝ FILM	13
2.1.4 ŽIVOTOPISNÝ FILM	14
2.1.5 FANTASY FILM	14
2.1.6 ANIMOVANÝ FILM	14
2.1.7 KOMEDIE	14
2.1.8 ROMANTICKÝ FILM	15
3 UČIVO SLOHOVÉ A KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVY NA GYMNÁZIU	16
3.1 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA	17
4 SPECIFIKA FILMU VE VYUČOVÁNÍ	19
5 DIDAKTICKÉ ASPEKTY ZAŘAZENÍ FILMU DO VÝUKY	20
6 METODIKA PRÁCE S FILMEM	22
6.1 PROBLÉMY PŘI PRÁCI S FILMEM	23
7 REFLEXE PO FILMOVÉ PROJEKCI	24
7.1 METODA JEDNOHO SLOVA	24
7.2 METODA I.N.S.E.R.T.	25
7.3 METODA PĚTILÍSTKU	26
8 PŘÍPRAVY VYUČOVACÍCH JEDNOTEK S VYUŽITÍM FILMU	28
8.1 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 1	28
8.1.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 1	32
8.2 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 2	33
8.2.1 PRACOVNÍ LIST Č. 1 K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 2	37
8.2.2 PRACOVNÍ LIST Č. 2 K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 2	38
8.3 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 3	39
8.3.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 3	41
8.4 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 4	42
8.4.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 4	45
8.5 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 5	46
8.5.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 5	48
8.6 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 6	49
8.6.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 6	52
9 NÁMĚTY NA DALŠÍ AKTIVITY PRO PRÁCI S FILMEM	53
9.1 CHARAKTERISTIKA FILMOVÉ POSTAVY	53
9.2 PSANÍ RECENZE FILMU	53
9.3 DISKUZE O HLAVNÍM TÉMATU FILMU	54
9.4 PSANÍ DOPISU POSTAVĚ Z FILMU	54
9.5 ROZBOR FILMU Z RŮZNÝCH HLEDISEK	55

9.6	BRAINSTORMING ČI MYŠLENKOVÁ MAPA	55
9.7	LÍČENÍ	57
9.8	PROJEKTOVÁ VÝUKA	57
9.9	PŘEDPOVÍDÁNÍ DĚJE	58
10	VÝZKUM.....	59
10.1	CÍL	59
10.2	POPIS A METODY	59
10.3	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	60
10.4	PRŮBĚH VÝUKY	61
10.5	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	62
10.5.1	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ METODY JEDNOHO SLOVA.....	63
10.5.2	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ METODY PĚTILÍSTEK	63
10.5.3	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ PSANÍ KRÁTKÉHO TEXTU	66
11	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	72
11.1	VZOREK RESPONDENTŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	72
11.2	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	72
	ZÁVĚR.....	81
	RESUMÉ.....	83
	RESUME.....	84
	SEZNAM LITERATURY.....	85
	PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Tématem této práce je využití krátkého filmu ve vyučování českému jazyku na střední škole.

Zaměřujeme se především na využití krátkého filmu ve slohové a komunikační výchově vzhledem k tomu, že v odborné literatuře i na webových stránkách věnovaných výuce českého jazyka je toto téma zpracováno v malé míře. Diplomová práce tak může sloužit vyučujícím českého jazyka jako zdroj inspirace.

Zkušenosti učitelů a výsledky výzkumů prokázaly pozitivní dopad vhodně organizované televizní výuky na žáky, zejména v pozorovací, představovací, myšlenkové a motivační aktivitě žáků. Správně organizovaná výuka s využitím filmu/video ovlivňuje emoce, postoje i názory žáků a zvyšuje jejich pozornost. (Maňák, 2003, s. 184)

Ukázalo se, že je důležité film ve výuce využívat opakovaně, nikoliv jednorázově (Maňák, 2003, s. 185).

Média stále intenzivněji pronikají i do tradiční výuky na školách. Film však není cílem výuky, je to pouze jeden z prostředků dosažení cíle hodiny. Zařadit film do výuky je vhodné, neboť dokáže působit na více smyslů, což vede ke snadnějšímu zapamatování obsahu. Je problematické do hodin zařadit dlouhý (např. celovečerní) film, neboť překračuje časovou dotaci vyučovací jednotky. (Det Danske Filminstitut, 2023)

Častěji se pracuje s ukázkami filmových adaptací děl v literární výchově. V této diplomové práci však chceme dokázat, že se s krátkým filmem dá zajímavě a účinně pracovat i v hodinách slohové a komunikační výchovy.

Cílem diplomové práce je navrhnout různé aktivity pro práci s krátkými filmy různého tematického zaměření v hodinách slohové a komunikační výchovy na střední škole.

Cílem výzkumu této práce je zjistit, jak si žáci poradí s úkolem napsat krátký souvislý text vycházející z hlavní myšlenky filmu, které slohové útvary si žáci pro tvorbu svých krátkých textů nejčastěji zvolí, a ověřit efektivitu didaktické metody pětilístku ve fázi reflexe.

Dílním cílem bylo zjistit zkušenosti učitelů s využitím filmu ve vyučování českému jazyku na střední škole.

Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V první kapitole se zabýváme masovými médii, druhy masmédií a jejich stručnou historií. Ve druhé kapitole věnujeme

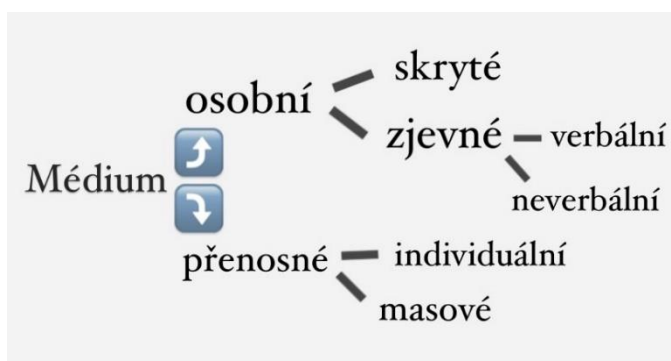
pozornost filmu, neboť jsme toto médium použili ve výzkumu jako prostředek k dosažení cíle výuky. Uvádíme zde jednotlivé druhy a žánry filmu. Ve třetí kapitole se zaměřujeme na očekávané výstupy slohové a komunikační výchovy na gymnáziu, zmiňujeme zde také mediální výchovu, která je průřezovým tématem v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia a která má za cíl rozvoj mediální gramotnosti žáků. Ve čtvrté kapitole charakterizujeme specifika filmu ve vyučování. V páté kapitole se zabýváme didaktickými aspekty zařazení krátkého filmu do výuky. Šestá kapitola obsahuje metodiku práce s filmem, popisujeme zde, jak při práci s filmem postupovat. Uvádíme zde také možné problémy při práci s filmem. Sedmá kapitola se věnuje reflexi emocí následující bezprostředně po zhlédnutí filmu, v podkapitolách se zaměřujeme na tři konkrétní metody reflexe.

Praktická část začíná osmou kapitolou, ve které prezentujeme přípravy šesti vyučovacích jednotek, v nichž je využito konkrétních filmových ukázek. Součástí vyučovacích jednotek je i pracovní list. V deváté kapitole uvádíme náměty na další aktivity, které jsou vhodné pro práci s krátkými filmy v hodinách českého jazyka na střední škole. V desáté kapitole popisujeme cíle a metody výzkumu, charakterizujeme výzkumný vzorek a interpretujeme výsledky výzkumu. Výzkum se zaměřuje na využití konkrétního filmu a didaktické metody pětílístku ve slohové a komunikační výchově. Poslední (jedenáctá) kapitola se zaměřuje na interpretaci výsledků dotazníkového šetření. Mezi středoškolskými učiteli českého jazyka a literatury jsme provedli dotazníkové šetření zjišťující jejich zkušenosti s využitím filmu ve vyučování českému jazyku na střední škole.

1 MASOVÁ MÉDIA

Média obecně chápeme jako prostředky přenosu informací. Havingerová a Štěpánek (1998, s. 25) dělí média na osobní a přenosná. Přenosná média dále dělí na individuální a masová neboli masmédia.

Obrázek č. 1: Médium v širším pojetí

Zdroj: Havingerová a Štěpánek (1998, s. 25); vlastní úprava

Masová média se od individuálních liší tím, že jsou určena pro anonymní a širokou cílovou skupinu lidí. Komunikace probíhá jednostranně a nepřímou. (Havingerová a Štěpánek, 1998, s. 30–34)

Masmédia jsou historicky a společensky podmíněné formy sociální komunikace a mají velký socializační vliv. (Jiráková a Köpplová, 2009, s. 21–24)

Vývoj lidské komunikace dělí Sochorová (2006, s. 24) na 5 základních etap (na základě způsobu komunikace), přičemž v každé následující epoše jsou zachována média z předchozích etap:

- epocha znamení a signálu,
- epocha mluvení a jazyka,
- epocha psaní,
- epocha tisku,
- epocha masové komunikace.

Epocha masové komunikace je epocha stará poslední dvě století, počátek bývá situován do 19. století (Havingerová a Štěpánek, 1998, s. 20).

Jiráček a Köpplová (2019, s. 49) ve své knize hovoří navíc o tom, že na sklonku 20. století lidstvo přechází do 6. epochy, a to do epochy počítačů.

Masová média mají v aktuální společnosti neustále vzrůstající význam a také zásadní pozici. Společné znaky masových médií jsou obsahová univerzálnost, velká popularita, dostupnost a veřejná povaha. (Sochorová, 2016, s. 18)

V procesu masové komunikace je cílem dostat se k velkému publiku veřejně, převážně jednosměrně a bez přímé zpětné vazby (Sochorová, 2016, s. 26). Na tom se shoduje i Jiráček s Köpplovou (2009, s. 46), kteří ve své knize mezi znaky masových médií řadí např. pravidelnost, jednosměrnost a nepřímý charakter.

Bednařík, Jiráček a Köpplová (2019, s. 17) o médiích a mediální komunikaci hovoří jako o formě veřejné komunikace, jejímiž charakteristickými prvky jsou:

- fyzická i psychická dostupnost,
- užívání relativně velkým množstvím příjemců,
- dobré technické, organizační a distribuční prostředí,
- nabídka srozumitelných a použitelných obsahů,
- aktualizace, popřípadě atraktivizace produkce.

Dle Havingerové a Štěpánka (1998, s. 30) mezi masová média patří:

- film,
- rádio,
- televize.

Sochorová (2016, s. 18) řadí mezi masová média následující:

- periodický tisk (především noviny a časopisy),
- rozhlasové vysílání,
- televizní vysílání,
- veřejně dostupná sdělení na internetu (Sochorová, 2016, s. 18).

Bednařík, Jirák a Köpplová (2019, s. 18) a také Jirák a Köpplová (2009, s. 40) se s předchozím dělením masmédií ztotožňují, nicméně jako samostatné médium zařazují i film (pokud nemá vysoké umělecké ambice).

Média mohou u lidí vyvolat fyziologické reakce (zrychlený tep, zpomalený tep, pocení aj.), často se na tomto jevu podílí film či hudba. Také můžeme hovořit o vlivu médií na lidské chování. (Jirák a Köpplová, 2009, s. 360)

Masová média se postupně vyvíjela. Přesný začátek se obtížně odhaduje, avšak nejčastěji se zmiňuje nástup knihtisku (zhruba v polovině 15. stol.). Velmi zkráceně vývoj pokračuje rozvojem pošty (16. stol.), prvními projevy tisku a postupným vývojem od nepravidelných tisků až po pravidelná periodika (zhruba 17. stol.). Na počátku 17. století se objevovaly tištěné noviny, které vycházely s nízkou pravidelností. Ve druhé polovině 17. století vzniká časopis. (Jirák, Köpplová, 2009, s. 63–64)

Ve 20. století se objevují další média, a to rozhlas, televize a film. V 60. let 20. století vzniká projekt Ministerstva obrany USA, a to síť, která má propojit vzdálené počítače. Později se z této sítě vyvíjí dnešní internetové prostředí. Přelom 20. a 21. století je ve znamení nástupu a rozvoje internetových médií. Přenos dat prostřednictvím internetu oslabil tradiční média (periodický tisk a rozhlas) a změnil podobu televizního vysílání. (Jirák, Köpplová, 2009, s. 636)

V České republice se ve druhé polovině 90. let 19. století odehrálo první filmové představení. Stálá filmová projekce se v ČR zakládá v roce 1907, pravidelné rozhlasové vysílání bylo zahájeno v roce 1923 a od roku 1953 bylo zahájeno pravidelné televizní vysílání. Po roce 1989 přijímá naše prostředí mobilní síť a internet. (Jirák, Köpplová, 2009, s. 67–70)

V dnešní době se v souvislosti se vzdělávací rolí masových médií setkáváme spíše s obavami, neboť média usilují o tvorbu zisku ve vysoce konkurenčním prostředí, kde zábava převažuje nad uměním a vzděláváním (McQuail, 2009, s. 63).

2 FILM

Film se objevil na konci 19. století a byl částečně reakcí na vznik volného času (McQuail, 2007, s. 37). Casetti (2008, s. 69–70) se ve své knize vyjadřuje o filmu jako o jazyku. Film je nástroj, který umožňuje lidem vyjadřovat se a vzájemně na sebe reagovat. Je důležité pochopit, proč a jak film komunikuje (například jakou roli má ve filmu hudba). Hovoří také o vzájemné blízkosti filmu a literatury (Casetti, 2008, s. 75). Film dle něj zaujal pozici, kterou před ním zastávala ústní a literární narace (Casetti, 2008, s. 305).

Film využívá mnoho technik a nástrojů, aby diváka vtáhl do světa, který stvořil. Tyto techniky a nástroje v nás mají vyvolat iluzi reality (Foster, 2017, s. 250). Film je přirovnáván k magii, neboť ve filmu sledujeme příběhy, které se nestaly nebo se aspoň nestaly přímo těm konkrétním osobám, přesto v nás vyvolávají pocity reality (Foster, 2017, s. 251). Kouzlo filmu tedy spočívá v tom, že nás učí vidět věci, které se nikdy nestaly. Ve filmu vidíme umírat člověka, ale ve skutečnosti žádná reálná osoba nezemřela, pouze postava ve filmu. My však reagujeme, jako by ty postavy byly živé. Film nás totiž přiměje vnímat postavy v kontextu příběhu jako skutečné. (Foster, 2017, s. 264)

Se vznikem televize se diváci přesouvají z kin k televizním obrazovkám. Film se tak stává více závislým na ostatních médiích, konkrétně na televizi. Jeho existence se však prolíná i s vydáváním knih či s populární hudbou. (McQuail, 2007, s. 38)

2.1 DRUHY A ŽÁNRY FILMU

Vymezit pojem filmový žánr se jeví jako složité. Stejný problém pak nastává, pokud se jednotlivé žánry filmu snažíme rozřídít, neboť knih na toto téma je vydán malý počet a každý autor má na toto třídění jiný názor.

Daniel, Dvořák a Kratochvíl (1964, s. 156) ve své knize žánr definují jako druh nebo rod, který má vlastní specifické rysy. Zároveň podotýkají, že žánrů a jejich subžánrů je velké množství.

Novotný (1995, s. 1) pak ve své knize uvádí, že se většina teoretiků neshodne na tom, co pojem žánr znamená. Následně on sám definuje žánr jako zobrazení typických scén ze života různých vrstev lidí v různých úsecích jejich bytí. Žánry pojí shodné formální či obsahové znaky.

Výjimečně budeme tedy čerpat vymezení filmových žánrů z internetového zdroje Česko-Slovenské filmové databáze (zkráceně ČSFD), protože se nám nepodařilo najít vhodné vymezení filmových žánrů v odborné literatuře.

ČSFD (Žánry, © 2024) na svých stránkách uvádí následující filmové žánry: dokumentární, válečný, dobrodružný, historický, western, životopisný, drama, akční, krimi, katastrofický, horor, thriller, fantasy, sci-fi, animovaný, komedie, romantický, muzikál.

V následujících podkapitolách zaměříme pozornost na vybrané filmové žánry, které lze funkčně využít v hodinách českého jazyka, zejména ve složce komunikační a slohová výchova.

2.1.1 DOKUMENTÁRNÍ FILM

Dokumentární filmy zachycují realitu, tím se liší od hraných či animovaných filmů. Mají současně vzdělávací charakter, neboť svým obsahem poskytují informace o různých tématech a událostech. Dokumentární film může ovlivnit názory lidí na určitá témata, může dojít i k určitému a nezáměrnému zkreslení reality (např. použitím střihu, vytržením z kontextu, ...). (Žánry, © 2024)

Dokumentární filmy se dále dělí na další typy či subžánry, například na výkladové dokumenty, hudební dokumenty, politické dokumenty, sportovní dokumenty aj. (Žánry, © 2024)

2.1.2 DOBRODRUŽNÝ FILM

Dobrodružné filmy jsou fikční a obsahují postavu nebo postavy, které usilují o splnění určitého úkolu. V mnohém se mohou podobat akčnímu filmu, avšak jsou zaměřeny spíše na dosažení vytyčeného cíle, kdežto akční filmy jsou zaměřeny spíše na akci (honičky, přestřelky, ...).

Častým motivem dobrodružných filmů je pátrání po pokladu a cesty do exotiky. Žánr se vyvinul z dobrodružného románu, řada těchto filmů jsou adaptací literárních děl. (Žánry, © 2024)

2.1.3 HISTORICKÝ FILM

Historické filmy se vrací do historie lidstva, nemají však určitá žánrová pravidla,

protože nejde o žánr v pravém slova smyslu. Za historii může být považována i historie nedávná, například 20. století. Mnoho historických filmů vychází ze skutečných událostí, avšak základem je fikční vyprávění. Spojovacím prvkem těchto filmů je snaha o autentické zachycení událostí a dobové atmosféry. (Žánry, © 2024)

2.1.4 ŽIVOTOPISNÝ FILM

Fikční žánr je založen na fikčním vyprávění o životě reálné osobnosti. Životopisné dokumenty se oproti životopisnému žánru liší v tom, že obsahují autentické záběry a výpovědi. Námětem životopisných filmů je nejčastěji život prezidenta, politika, zpěváka, umělce, vynálezce, sportovce a dalších. (Žánry, © 2024)

2.1.5 FANTASY FILM

Fantasy je fikční žánr, který se podobá sci-fi a hororu, avšak neděsí diváky a neklade důraz na užívání technologií. Zabývá se tématy magického či nadpřirozeného charakteru, odehrává se obvykle ve fiktivním prostředí magického světa. Fantasy se dále dělí na několik druhů a tyto druhy se mohou překrývat. Jde například o historické fantasy, hrdinské fantasy aj. (Žánry, © 2024)

2.1.6 ANIMOVANÝ FILM

Animace je proces promítání sekvence statických (odlišných) snímků rychle po sobě, čímž vzniká dojem plynulého pohybu. Původně animované filmy vznikaly pomocí kreseb či loutek, v dnešní době převládá počítačová animace. (Žánry, © 2024)

Animovaný film tedy vzniká odlišnou metodou než například film hraný, proto ho na stránkách ČSFD zařazují jako samostatný žánr, avšak animované filmy mohou spadat zároveň i do kteréhokoliv jiného žánru (například do komedie, sci-fi, fantasy žánru aj.).

2.1.7 KOMEDIE

Komedie se řadí mezi fikční žánry, má za cíl pobavit diváky a nabídnout jim únik od dennodenní všednosti. V základu se humor použitý v komedii dělí na humor verbální

a humor neverbální (komické pohyby a gesta). Existují různé podoby komedie. Pro černou komedii jsou např. charakteristické temný humor a morbidní motivy. Hořká komedie mísí humor se smutkem. Dále existují i dobrodružné komedie, válečné komedie, akční komedie aj. (Žánry, © 2024)

2.1.8 ROMANTICKÝ FILM

Romantické filmy se vyznačují důrazem na motiv lásky hlavních postav. V ději se většinou vyskytují různé podoby lásky (platonická, zakázaná, vášnivá, ...). Tyto filmy mohou končit šťastně (například sňatkem), ale také smutně (smrtí, rozchodem, ...). Některé romantické filmy obsahují poselství, jiné jsou zase čistě oddechové a slouží k zábavě. Všechny druhy však emocionálně působí na diváka. (Žánry, © 2024)

Opět existují samozřejmě i subžánry, například romantické komedie, romantické muzikály, romantické westerny aj. (Žánry, © 2024)

3 UČIVO SLOHOVÉ A KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVY NA GYMNÁZIU

Abychom mohli v praktické části vymyslet aktivity vhodné pro práci s filmem, musíme si nejprve stanovit cíle hodiny. Tyto cíle vycházejí především z výstupů uvedených ve Školním vzdělávacím programu, ale mohou vycházet také z požadavků k maturitní zkoušce. S ohledem na cíl této diplomové práce jsme se zaměřili pouze na výstupy spojené se slohovou a komunikační výchovou.

V našem případě jsme si stanovili cíle na základě Školního vzdělávacího programu Prvního českého gymnázia v Karlových Varech, neboť zde probíhal následný výzkum.

Ve školním vzdělávacím programu Prvního českého gymnázia v Karlových Varech nalezneme tyto očekávané výstupy v oblasti slohové a komunikační výchovy:

- Žák užívá vhodných funkčních stylů v mluveném i psaném projevu. (PČG v KV, 2018, s. 6)
- Žák charakterizuje základní slohové útvary mluvených i psaných projevů.
- Žák ovládá vlastní tvůrčí psaní (principy uměleckého stylu). (PČG v KV, 2018, s. 7)
- Žák na základě diskuze porovnává svůj názor s ostatními, umí vyjádřit svůj názor a obhájit ho, umí pojmenovat problémy.
- Tvořivě využívá informace z různých zdrojů (internet, tisk a další), kriticky je třídí a vyhodnocuje. (PČG v KV, 2018, s. 8)
- Žák vytvoří diskusní příspěvek na dané téma, argumentuje věcně a drží se pravidel slušného chování. (PČG v KV, 2018, s. 12)
- Žák své získané schopnosti a dovednosti tvořivě využívá v produktivních činnostech rozvíjejících jeho individuální styl. (PČG v KV, 2018, s. 18)
- Žák je schopen uměleckého vyjádření.
- Žák rozlišuje a charakterizuje jednotlivé funkční styly. (PČG v KV, 2018, s. 22)

Pokud jde o písemnou práci, která je součástí maturitní zkoušky z českého jazyka, žák by měl splnit tyto požadavky:

- Žák zpracuje zadané téma.
- Žák zvolí formu písemného projevu adekvátní k účelu textu.

- Žák využije znalost základních znaků funkčních stylů, slohových postupů a slohových útvarů.
- Žák vytváří myšlenkově ucelený a koherentní text. (MŠMT, 2016, s. 7)

Cíle hodiny mohou vycházet také z klíčových kompetencí. Na gymnáziu by si žák měl osvojit následující kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanská, kompetence k podnikavosti, kompetence digitální. (Balada, 2007, s. 7)

U žáků můžeme filmem rozvíjet např. tyto klíčové kompetence:

- Žák rozpozná problém, objasní jeho podstatu a rozčlení ho na části (kompetence k řešení problémů).
- Žák kromě kritického a analytického myšlení využívá také tvořivé myšlení s použitím představivosti a intuice (kompetence k řešení problémů).
- Žák pro svá tvrzení nachází argumenty a důkazy (kompetence k řešení problémů).
- Žák se v mluvených i psaných projevech vyjadřuje jasně, srozumitelně a přiměřeně tomu, komu, co a jak chce sdělit (kompetence komunikativní).
- Žák vhodným způsobem prezentuje svou práci před známým publikem (kompetence komunikativní).
- Žák aktivně spolupracuje při dosahování společných cílů (kompetence sociální a personální).
- Žák respektuje různorodost názorů, hodnot, schopností a postojů ostatních (kompetence občanská).
- Žák rozšiřuje své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot (kompetence občanská).
- Žák uplatňuje proaktivní přístup, tvořivost a vlastní iniciativu, vítá a podporuje inovace (kompetence k podnikavosti). (Balada, 2007, s. 7–9)

3.1 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

Mediální výchova není samostatný předmět, nýbrž je průřezovým tématem

souvisejícím nejčastěji se vzdělávacími obory, jako jsou Občanský a Společenskovědní základ, Český jazyk a literatura, Dějepis (Balada, 2007, s. 78).

Mediální výchovu můžeme tedy zařadit do výuky českého jazyka a literatury a například pomocí vhodných filmů u žáků rozvíjet jejich mediální gramotnost. Nezaměřujeme se přitom pouze na hlavní myšlenky filmu, ale především na médium (jak bylo vytvořeno, za jakým účelem, prvky manipulace aj.).

Mediální výchova je důležitou součástí vzdělávání všech žáků. „Klíčovým jevem současnosti je obohacení života o proces „medializace“, tedy o skutečnost, že velká většina informací je zprostředkována masovými médii, jejichž produkce má svou vlastní logiku, své zákonitosti – a ty je třeba znát a rozeznávat.“ (Balada, 2007, s. 77)

Balada dále zdůrazňuje, že je důležité nepracovat s médii intuitivně. (Balada, 2007, s. 77) Mediální výchova tedy představuje soubor dovedností a poznatků, díky kterým se člověk umí v mediálním světě pohybovat účelně a poučeně. U žáka má být prostřednictvím mediální výchovy ovlivněn sociální a osobnostní vývoj. Je třeba formovat u žáků tyto schopnosti:

- žák včlení masová média do souboru využívaných zdrojů informací, vzdělávání a zábavy;
- žák kriticky prověřuje mediální sdělení ostatními zdroji, ... (Balada, 2007, s. 78)

Mediální výchova se člení na dvě základní oblasti: vědomostní (role médií ve společnosti a jejich historie, postup pro kritický přístup k médiím, ...) a dovednostní (vlastní mediální produkce). (Balada, 2007, s. 78)

Balada (2007, s. 79) uvádí např. tyto přínosy mediální výchovy pro rozvoj osobnosti žáka:

- Žák rozvíjí schopnost přijímat a zpracovávat mediální produkty s vědomím toho, s jakým komunikačním záměrem jsou na trhu nabízeny.
- Žák posiluje reflexi sebe sama.
- Žák získá představu o práci v týmu při tvorbě společného díla a o vlastním tvůrčím potenciálu.
- Žák se naučí vyhodnocovat kvalitu a význam informačních zdrojů.
- Žák získá představu o roli médií v jednotlivých typech společnosti, ...

4 SPECIFIKA FILMU VE VYUČOVÁNÍ

Film je součástí našeho života. Setkáváme se s ním v kině, na televizních obrazovkách, na internetu, v čekárnách či v obchodních centrech, ... Filmu přisuzujeme jeho význam na základě vlastní zkušenosti a zkušenosti, kterou nám film přináší. (Lužná, 2012, s. 15)

Film nám zprostředkovává informace přes obraz i zvuk, tudíž působí na více smyslů. Oproti čistě zvukovému materiálu má film tu výhodu, že obraz směřuje naši pozornost na podstatné prvky a zároveň ukazuje situaci v konkrétním čase a prostoru. Film může oslovit žáky, kteří ke svému učení využívají auditivní učební styl (zvuk), vizuální učební styl (obraz), ale také kinestetický učební styl (zachycení pohybu, oslovení emocí aj.). (Lužná, 2012, s. 17–18)

Film umožňuje překonávat prostorovou vzdálenost, neboť nám může zprostředkovat i příběhy odehrávající se mimo naše prostředí. (Lužná, 2012, s. 21)

Film odráží kulturu národa, ve kterém vznikl, prostřednictvím svého obsahu nebo způsobu zpracování. Prezentuje např. každodenní život, jak lidé bydlí, geografické podmínky, politickou situaci, zvyky a tradice, instituce aj. (Lužná, 2012, s. 21–22)

Filmy vyprávějí příběh, který může být smyšlený, nebo založený na skutečné události. Přinášejí poselství, motivují nás, nabízejí nám vzorce chování a různé způsoby řešení problémů. Mladí lidé při sledování filmů přemýšlejí, jak by jednali místo postav oni, jak se bude film dále vyvíjet aj. S kladnými hrdiny se srovnávají, vnímají jejich chování, vzhled a postoje. (Lužná, 2012, s. 22–23)

Film vzbuzuje emoce, nabízí estetický a umělecký zážitek. Prostřednictvím filmových prostředků (hudba, obraz, barva, střih, ...) zprostředkovává pocity postav. Bylo zjištěno, že informace, které působí na emoce, jsou lépe a intenzivněji uchovávány (oproti neutrálním informacím). Pokud je student v souladu s danými informacemi, může se u něj objevit chuť o těchto tématech diskutovat. Film může zároveň ovlivňovat vztahy a atmosféru ve třídě, neboť nabízí sdílený (společný) zážitek. (Lužná, 2012, s. 25–27)

Film aktivizuje žáky, podněcuje komunikaci a umožňuje využít v hodinách nové metodické principy, jako je etapové vyučování a projektová výuka. (Lužná, 2012, s. 27)

5 DIDAKTICKÉ ASPEKTY ZAŘAZENÍ FILMU DO VÝUKY

Využívat videa (platí i pro film) při výuce je vhodné hned z několika důvodů. Film či video ilustruje probíraná témata a pomáhá žákům lepšímu pochopení látky a podporuje jejich představivost. V některých případech usnadňuje výklad náročných témat. Zpestřuje výuku a podporuje pozornost žáků. Zefektivňuje práci učitele. Film/video může být pro žáky důležitým prostředkem motivace. (Videa do výuky, nedatováno)

Efektivita televizní výuky byla potvrzena, avšak pouze tehdy, je-li dodrženo několik podmínek, jako jsou např. pracovní listy a doplňující informace v kombinaci s tradiční výukou. Je však nutné, aby film (pokud možno) žáci neznali a aby u nich nevyvolal až příliš velké emoce. Také je z hlediska efektivity důležité s filmem pracovat opakovaně, nevyužít ho pouze jednorázově. (Maňák, 2003, s. 185)

Důležitým předpokladem úspěšného zařazení filmu do výuky je také to, aby film poskytl poutavý filmový zážitek. Prostřednictvím filmu, který žáky neosloví a nenadchne, nelze dosáhnout stanovených cílů. Je tedy důležité vybrat kvalitní či zajímavý film. Výběr filmu samozřejmě souvisí i s věkem žáků a s cíli hodiny. (Det Danske Filminstitut, 2023)

Lze zařadit filmy krátké i celovečerní. Celovečerní filmy však vyžadují náročné plánování a příliš času na zhlédnutí a práci s nimi. S ohledem na časovou dotaci a udržení pozornosti žáků je snazší vybírat filmy krátké. Čím je věk žáků nižší, tím kratší by filmové ukázky měly být. (Det Danske Filminstitut, 2023)

Maňák ve své knize (2003, s. 185) souhlasí s tím, že efektivnost zařazení filmu do výuky podmiňuje délka projekce, neboť dlouhá projekce žáka unavuje.

Je vhodné využít rozmanité filmy (různé typy a žánry). Film vhodný pro školu by měl žáky zaujmout a motivovat je k zamyšlení se nad tématem. Lze jej považovat za sdílený zážitek a prostor pro reflexi. (Det Danske Filminstitut, 2023)

Důležité didaktické aspekty související s využitím filmu ve výuce lze shrnout do následujících bodů:

- ohled na věk žáků,
- ohled na cíl výuky,
- zajímavý film,

- neznámý film,
- vhodné téma,
- spíše krátké filmy,
- různé typy a žánry filmů,
- práce s filmem jako jedna z metod ve výuce by měla být doplněna i jinou metodou/jinými metodami,
- motivace k zamyšlení se nad filmem.

6 METODIKA PRÁCE S FILMEM

Následující metodika byla vytvořena pro práci s videem, lze ji však aplikovat i na práci s filmem.

Film nejprve sami zhlédneme. Poté si připravíme otázky: kdy, kam a proč film do výuky zařadit. Následně vymyslíme aktivity (otázky, úkoly, ...) pro žáky na základě zhlédnutého filmu. Připravíme si řízenou diskuzi, která bude vycházet z filmu. Učitel si musí stanovit cíle hodiny a mít představu o tom, jak může film pomoci tyto cíle naplnit. Samozřejmě musí mít učitel připravené i zázemí pro spuštění filmu, tedy vše, co se týká technické stránky promítání. (Videa do výuky, nedatováno)

V hodině nejprve žákům sdělíme, jaká máme od nich očekávání a jak bude práce s filmem probíhat. Žáci by měli při promítání filmu dávat pozor a po zhlédnutí by měli umět vyjádřit obsah filmu vlastními slovy, respektovat názory druhých, umět vyjádřit podstatu filmu a umět o něm diskutovat aj. (Videa do výuky, nedatováno)

Pokud film obsahuje neznámé pojmy, je nutné žákům tyto pojmy vysvětlit. Žáci mohou také film zhlédnout doma a v hodině s ním již pracovat. Pokud je možnost film zhlédnout společně s žáky ve škole, pozorujeme jejich reakci. Z pozorování můžeme zjistit, které filmové momenty jsou pro žáky zajímavé, vtipné, nesrozumitelné, ... Při špatném pochopení lze některé části přehrát opakovaně. (Videa do výuky, nedatováno)

Petty (2004, s. 289) ve své knize popisuje podobný postup při práci s videem, kterým se můžeme inspirovat i pro práci s filmem. Před hodinou učitel zkontroluje, zda vše funguje po technické stránce. Následuje ujištění, že všichni na promítací plochu vidí a všichni slyší. Pokud chce učitel žákům konkrétní pasáž pozastavit, zapíše si čas dané pasáže. Během sledování bývá vhodné ztlumit světlo. I když učitel film vidí už poněkolidkráté, přesto dává najevo nadšení z filmu (pokud učitel vypadá znuděně, žáky to sotva zaujme). V průběhu promítání žáky kontroluje, zda se všichni dívají. Video můžeme pozastavovat či přetáčet dle potřeby.

Vyčichlová a kol. ve svých skriptech (2015, s. 27–29) nabízí několik rad, jak pracovat v hodinách s dokumentárním filmem. Následujícími radami se můžeme inspirovat i pro práci s krátkým filmem:

- Stanovte si cíl lekce a řekněte žákům, co od nich očekáváte.
- Zhlédněte snímek před projekcí (můžete vybrat pouze část) a připravte si předem

strukturu lekce.

- Při začátcích výuky s filmem se vyhněte kontroverzním tématům.
- Zpočátku vše nemusí proběhnout dle plánu, na vině může být nevhodně zvolený film či neochota diskutovat, nenechte se odradit.
- Je dobré snímek promítnout celý. Z časových důvodů lze využít i část, která však zachovává sdělení filmu ve všech souvislostech.
- Nezapomínejte na reflexi, je důležitou součástí práce s audiovizuálními materiály.
- Rozvíjejte filmovou gramotnost a po diskuzi se zaměřte i na filmové zpracování (hudba, práce s kamerou, střih aj.).
- Buďte pro žáky nejen přirozenou autoritou, ale i jejich partnerem.

6.1 PROBLÉMY PŘI PRÁCI S FILMEM

Mezi nejčastější problémy řadíme časové nároky na přípravu vyučovacích jednotek a aktivit, časové nároky na zhlédnutí filmu, nutnost technického vybavení, délku filmu, pasivitu studentů při práci s filmem a nedostatečné vzdělání učitelů v oblasti práce s filmem. Problémem může být i to, že se žák do filmu vcítí natolik, že se vzdálí od učebního cíle. Dlouhý film nemusí být promítán celý, ale musí se zachovat jeho celková myšlenka, proto je jednodušší pracovat s krátkými filmy. (Lužná, 2012, s. 60–64)

V současné době není častým problémem nedostatečné technické vybavení, problém však může nastat, pokud nebude technické vybavení funkční. Důvodem nezařazení filmu do vyučování může být i to, že učitelům chybí vědomosti, dovednosti a mediální kompetence pro práci s filmem. (Lužná, 2012, s. 60–64)

7 REFLEXE PO FILMOVÉ PROJEKCI

Reflexe emocí je důležitá aktivita, která následuje bezprostředně po zhlédnutí filmu. Promítání stejného filmu může být pokaždé jiné, a to v závislosti na denní době, atmosféře ve třídě, náladě učitele aj. Po zhlédnutí filmu přichází na řadu jeho reflexe, ta je například u dokumentárního filmu tou nejdůležitější částí. Při reflexi dávají žáci najevo například pocity, které v nich film vyvolal. Zároveň se učí naslouchat druhým. Zjišťují, že v každém z nich stejný film mohl vyvolat různé pocity. Při sdílení pocitů není nic špatně, nedá se udělat chyba, a proto se často rozmluví i ti, kteří jindy mlčí. Zároveň i učitel vidí žáky z jiného úhlu pohledu. (Vyčichlová a kol., 2015, s. 31–32)

Metod reflexe je velká řada, důležité však je, aby žáci své pocity uměli i vysvětlit. Proto používáme otázku PROČ, která žáky učí přirozeně kriticky myslet. Všechny reflektivní metody vedou k umění diskuze. (Vyčichlová a kol., 2015, s. 31–32)

V následujících podkapitolách se zaměříme pouze na vybrané metody reflexe, které jsme využili při sestavování vyučovacích jednotek v praktické části této práce.

7.1 METODA JEDNOHO SLOVA

Toto je nejkratší metoda reflexe, která zabere zhruba 5–15 minut. V praxi se osvědčilo provést tuto metodu po projekci vždy. Pojmenovat pocity z filmu nebo charakterizovat film jedním slovem zvládnou téměř všichni a stává se pouze výjimečně, že má někdo s pojmenováním problém.

Žáci odpovídají postupně formou řetězu. Jednotlivé odpovědi lze zaznamenat i na tabuli, tam pak můžeme lépe vidět například nejvíce opakované emoce. Nejprve slova zapisujeme bez komentáře, poté žáky vyzveme k jejich doplnění (popřípadě se ptáme pouze na slova, která nás zaujala). Alternativně lze využít některou z aplikací, která umožňuje žákům poslat slova na virtuální nástěnku. Zvolíme-li například funkci slovní mrak, jsou nejčastěji se opakující slova vyjádřena největšími písmeny.

Zpočátku mohou mít žáci s pojmenováním svých emocí problém. Můžeme jim proto rozdat pracovní list, ve kterém budou vyjmenované různé emoce (radost, smutek, naděje, zvědavost, obdiv, vděčnost, ...). Žáci si z předložených emocí 2–3 vyberou na základě svých

pocitů z filmu a zapíše, proč si tyto emoce vybrali. (Vyčichlová a kol., 2015, s. 31–33)

Následně předkládáme upravenou ukázkou zkráceného pracovního listu (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1: Metoda jednoho slova

EMOCE	PROČ
RADOST	
SMUTEK	
NADĚJE	
BEZNADĚJ	
ZMATEK	
DOJETÍ	
VDĚČNOST	

Zdroj: Vyčichlová a kol., (2015, s. 33); vlastní úprava

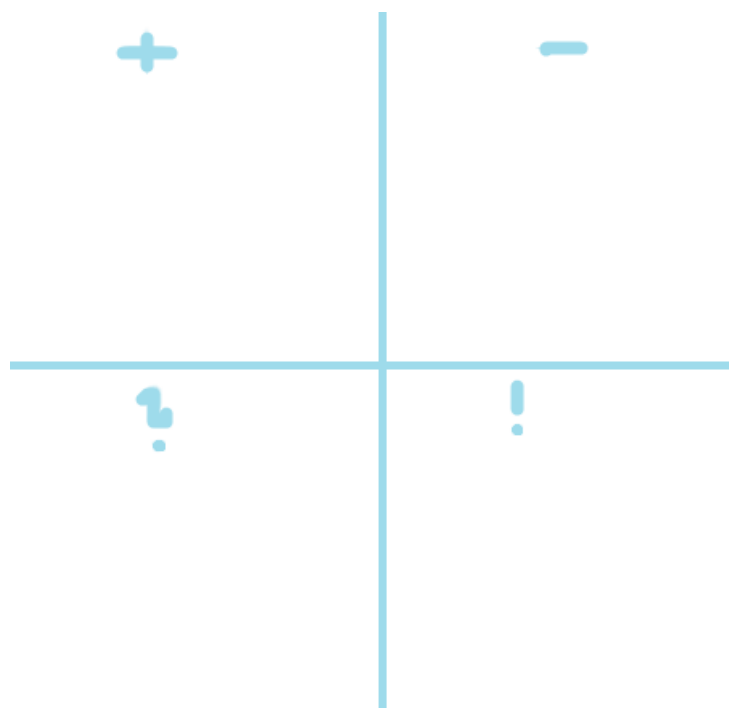
7.2 METODA I.N.S.E.R.T.

Tuto metodu můžeme kombinovat s metodou jednoho slova. Tato metoda spočívá v práci se znaky (+, -, ?, !).

Ke znaku + žáci uvádějí, co na filmu vnímají jako pozitivní, ke znaku – žáci uvádějí, co na filmu vnímají negativně. Význam vykřičníku si učitel může určit. Žáci mohou psát o tom, co pro ně bylo ve filmu nové nebo mohou psát o části filmu, která na ně nejvíce zapůsobila a zanechala v nich nejsilnější dojem. K otazníku žáci píšou otázky, na které by se chtěli zeptat. Poté může učitel společně se žáky hledat odpovědi na tyto otázky nebo to může zadat jako úkol na příští hodinu. (Vyčichlová a kol., 2015, s. 34)

Vizuálně lze metodu zpracovat tak, jak je uvedeno na obrázku č. 2.

Obrázek č. 2: Metoda I.N.S.E.R.T.

Zdroj: Vyčichlová a kol. (2015, s. 34); vlastní úprava

7.3 METODA PĚTILÍSTKU

Metodu pětílístku můžeme použít při shrnutí kteréhokoliv tématu. Po vypsání 5 řádků a následném přečtení nám vznikne volná báseň. Většinou se však metoda pětílístku uplatňuje ve fázi reflexe.

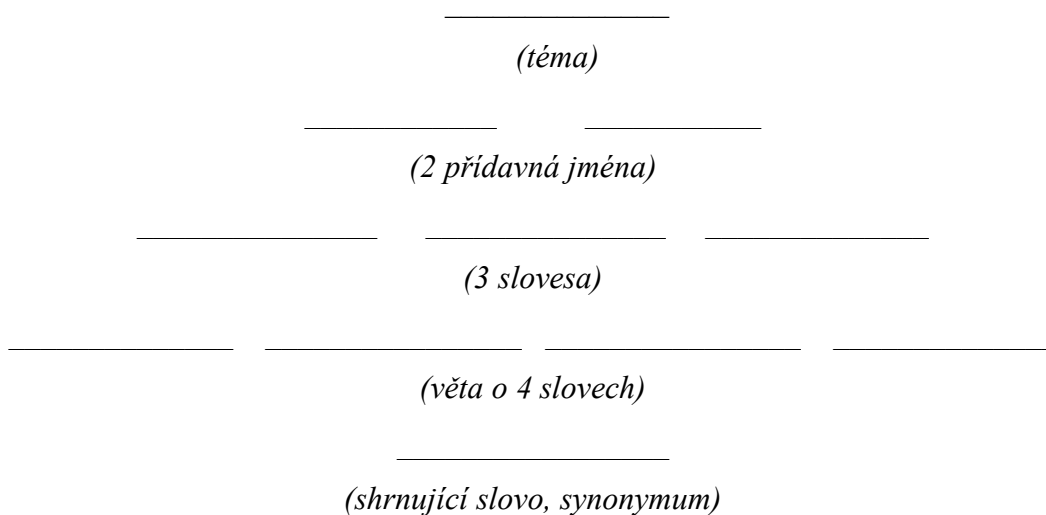
Při této reflexi postupujeme následovně. Na 1. řádek patří téma/název. Toto téma můžeme zadat předem a bude to téma, které probíráme. Na 2. řádek napíšeme 2 přídavná jména, která vyjadřují dané téma jako vlastnost, kvalitu, vztah. Na 3. řádek patří 3 slovesa, která vyjadřují téma jako děj. Následují 4 slova, která dávají dohromady větu související s daným tématem. Na závěr pětílístku patří 1 slovo, které celé téma shrnuje, popřípadě je synonymem ke slovu na 1. řádku. (Vyčichlová a kol., 2015, s. 35)

Pokud s žáky praktikujeme tuto metodu poprvé, je vhodné uvést i konkrétní příklad

(pes – šikovný, chytrý; zachraňuje, vyhledává, poslouchá; pes pomáhá zraněným lidem; záchranář).

Tato metoda zároveň rozvíjí kritické myšlení a my jsme ji využili ve vyučovací jednotce použité v našem výzkumu. Pětílístek vypadá následovně (viz obr. č. 3).

Obrázek č. 3: Metoda pětílístek

Zdroj: vlastní

8 PŘÍPRAVY VYUČOVACÍCH JEDNOTEK S VYUŽITÍM FILMU

Na základě námi vybraných filmových ukázek jsme sestavili přípravy 6 vyučovacích jednotek, které prezentujeme v následujících podkapitolách. Tyto přípravy se dají využít ve vyučování českému jazyku na středních školách, konkrétně v komunikační a slohové výchově. Součástí příprav je i pracovní list.

8.1 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 1

TÉMA: úvaha

METODA: fixační

CÍLE VÝUKY: žák charakterizuje slohový útvar úvaha, žák určí rozdíl mezi úvahou a výkladem, žák napíše krátkou úvahu na zadané téma (vycházející z hlavní myšlenky filmu), žák vyjádří svůj názor a obhájí ho a zároveň respektuje názory druhých

ROČNÍK: 3. ročník, 4. ročník

POMŮCKY: pracovní list, krátkometrážní film Under the Bed feat. Colleen Ballinger | The Flipside created by Ben Shelton (3 min, odkaz v češtině: <https://videacesky.cz/video/pod-posteli>) + technika na promítání

CHARAKTERISTIKA FILMU: Film "Under the Bed feat. Colleen Ballinger | The Flipside", režírovaný Benem Sheltonem, je unikátním počinem, který se výrazně odlišuje od tradičních filmových žánrů. Tento krátký (tříminutový) film poutavě kombinuje prvky komedie a lehkého hororu, což nabízí nevšední zážitek plný humoru a napětí, lze předpokládat, že žáci střední školy budou sledovat se zaujetím. Film úspěšně balancuje mezi běžnými lidskými obavami a absurditou, což vytváří originální a zábavnou podívanou.

Film využívá koncept něčeho tak obyčejného, jako je strach z toho, co se může ukrývat pod postelí, a přetváří ho do nečekaně komického příběhu. Pro film je typická jemná ironie a schopnost autora obracet běžné situace naruby, tím vzniká skrytý humor.

Dvě dívky se skrývají pod postelí a třesou se strachem. —*Určitě jsi něco slyšela?* —*Jo.* Slyší kroky přicházejícího. —*Proboha.* —*Bože můj. Pššš. Bud' zticha a nehýbej se.*

Kamera zabírá obě dívky pod postelí a nohy příchozího muže. Zazvoní mu telefon. —Čau. Ne, nemůžu to najít a podle mě to tu ani není. Jo, hledám u postele. —Fajn, Už mizím. Čau. Telefon mu spadne pod postel. —Sakra. Rukou šmátrá pod postelí a hledá. Jedna z dívek mu telefon podá. Muž ho zvedá a odchází. Následuje dialog dívek: —Určitě je pryč? —Jo. To byly vchodové dveře. —To je naposled, co jsem tě nechala vybrat dům. Musíš si to líp prověřit. —Nechytl nás, tak se uklidni. —Ale bylo to o fous. —Ale prosím tě. Co by nám udělal? Vždyť nemohl ani najít vlastní telefon. Klidně bysme to zvládly. —Už sklapni a pusť se do práce. Já беру šperky, ty elektroniku. A koho jste špatně odhadli vy?

ČAS:	ČINNOST 1:	FORMA:	POMŮCKY:
8 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ úvod, ➤ pracovní list (cvičení 1.–3.). 	hromadná, skupinová/individuální.	pracovní list.

POPIS ČINNOSTI Č. 1:

- Pozdrav, sdělení tématu hodiny, motivace žáků, rozdání pracovních listů.
- Žáci vyplňují (ve dvojicích/samostatně) v pracovním listě první 3 cvičení, která se vztahují k opakování (cca 3 min).
- Vyučující si mezitím připraví techniku k promítání.
- Když má většina žáků dopsáno, řeknou si ve spolupráci s vyučujícím správné odpovědi.

UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU (cvičení 1.–3., včetně správných odpovědí):

1. Zakroužkuj všechny pojmy, které se vztahují ke slohovému útvaru ÚVAHA. Poznáš, ke kterému jinému slohovému útvaru patří zbývající pojmy?

<u>vychází z faktů</u>	shromažďuje fakta	<u>zamýšlí se nad fakty</u>	<u>hodnotí fakta</u>
rozebírá fakta	poučuje o faktech	<u>nepoučuje o faktech</u>	podrobuje fakta experimentu
snaha o řešení problému	<u>nepotřebuje problém vyřešit</u>	objektivní přístup	
<u>subjektivní soudy</u>	<u>využívá slovesa myšlení a vědění</u>	<u>využívá různé úhly pohledu</u>	

autor vyjadřuje svůj názor	nutí čtenáře k zamyšlení se
objevují se řečnické otázky	jevy se dávají často do kontrastu

2. Nezakroužkované pojmy charakterizují slohový útvar: Výklad.

3. Osnova úvahy se dělí na 3 části, tyto části se nazývají: Úvod, stat', závěr.

ČAS:	ČINNOST 2:	FORMA:	POMŮCKY:
10 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ seznámení žáků s aktivitou během sledování filmu (1 min), ➤ promítání filmu (3 min), ➤ reflexe filmu (6 min). 	hromadná.	film.

POPIS ČINNOSTI Č. 2:

- Vyučující provádí vstupní motivaci – tématem filmu je myšlenka, že vše není tak, jak se na první pohled zdá – a promítne jim film.
- Po zhlédnutí filmu pokládá vyučující žákům různé otázky, které se k filmu vztahují. [O čem film byl? Jakou roli hrály ve filmu ženy? (*Zlodějky*.) Jakou roli hrál ve filmu muž? (*Obyvatel domu*.) Co považujete za hlavní myšlenku filmu? (*Vše nemusí být tak, jak se na první pohled zdá.*) Nad čím můžeme po zhlédnutí filmu přemýšlet? (*O našich předsudcích*.) Kdo odhadl muže jako zloděje? A proč? (*Protože většinou je zloděj muž, navíc se slečny před někým ukřívaly pod postelí.*) Co muž v pokoji pravděpodobně hledal? (*Klíče, hodinky, kartu, cokoliv*.) Čeho jsme se jako malí báli, že se nachází pod postelí? (*Strašidlo*.)]

ČAS:	ČINNOST 3:	FORMA:	POMŮCKY:
24 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ práce s pracovním listem – od cvičení č. 4 (5 min), ➤ psaní krátké úvahy (19 min). 	hromadná, individuální.	pracovní list, sešit/papír na psaní úvahy.

POPIS ČINNOSTI Č. 3:

- Žáci pracují na zbývajících cvičeních v pracovním listě.
- Když je většina žáků s prací hotova, nastává kontrola. Nejprve každý žák řekne

svůj pocit z filmu (jedním slovem). Při nejasné odpovědi se vyučující doptá (Proč jsi zvolil kulatý tvar? Proč na tebe film působí zvláště?).

- Vyučující se žáků ptá, vůči komu nebo čemu mohou mít lidé předsudky. Žáci se sami hlásí, popřípadě některé žáky vyučující vyvolá sám. Poté, co si společně jmenují aspoň 10–15 odpovědí, se vyučující doptá, zda má někdo ještě nějakou jinou odpověď. Pokud ne, pokračují žáci psaním úvahy. Toto cvičení žákům pomáhá shromáždit nápady, o kterých mohou dále psát ve svých úvahách.
- Žáci mají za úkol napsat krátkou úvahu na téma ČLOVĚK A PŘEDSUDEKY.

UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU (cvičení č. 4–5, včetně vzorových odpovědí):

4. Vyjádři pocity z filmu jedním slovem (barva, tvar, přídavné jméno, podstatné jméno, sloveso, ...): zajímavé.

5. Vůči komu/čemu mohou mít lidé předsudky? Lidé mohou mít předsudky vůči ženám/mužům, vztahům, sexuální orientaci, sociálním sítím, učitelům, lidem jiné národnosti, sportovcům, věřícím, starým/mladým lidem aj.

ČAS:	ČINNOST 4:	FORMA:	POMŮCKY:
3 min	➤ shrnutí hodiny.	hromadná.	

POPIS ČINNOSTI Č. 4:

- Dobrovolníci (popřípadě vyvolaní žáci) přečtou nahlas první 2–3 věty ze své úvahy.
- Žáci odevzdají své úvahy vyučujícímu, který následně dnešní hodinu shrne (pochválí žáky za práci v hodině a oznámí jim téma příští hodiny).

8.1.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 1

ÚVAHA – opakování

1. Zakroužkuj všechny pojmy, které se vztahují ke slohovému útvaru ÚVAHA. Poznáš, ke kterému jinému slohovému útvaru patří zbývající pojmy?

vychází z faktů	shromažďuje fakta	zamýšlí se nad fakty	hodnotí fakta
rozebírá fakta	poučuje o faktech	nepoučuje o faktech	podrobuje fakta experimentu
snaha o řešení problému	nepotřebuje problém vyřešit	objektivní přístup	
subjektivní soudy	využívá slovesa myšlení a vědění	využívá různé úhly pohledu	
autor vyjadřuje svůj názor	nutí čtenáře k zamyšlení se		
objevují se řečnické otázky	jevy se dávají často do kontrastu		

2. Nezakroužkované pojmy charakterizují slohový útvar: _____.

3. Osnova úvahy se dělí na ____ části, tyto části se nazývají: _____.

otázky k filmu POD POSTELÍ

4. Vyjádři pocity z filmu 1 slovem (barva, tvar, přídavné jméno, podstatné jméno, sloveso aj.): _____.

5. Vůči komu/čemu všemu mohou mít lidé předsudky?

8.2 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 2

TÉMA: charakteristika osoby

METODA: fixační

CÍLE VÝUKY: žák napíše charakteristiku filmové postavy na základě zhlédnutého filmu, žák určí hlavní rozdíl mezi charakteristikou vnější a vnitřní

ROČNÍK: 1. ročník

POMŮCKY: krátkometrážní studentský film Příběh (režie Kateřina Ličmanová, 7 min, odkaz: <https://www.youtube.com/watch?v=NOfgctHzPSA>) + technika na promítání, pracovní list č. 1 + č. 2

CHARAKTERISTIKA FILMU: Studentský film „Příběh“, režírovaný Kateřinou Ličmanovou, je krátkometrážní (sedmiminutový) romantický film se špetkou humoru, který vypráví příběh o lásce. V hlavní roli je mladý a ostýchavý sportovec, který při běhu narazí na prodavačku ve stánku, přičemž se jejich pohledy střetnou. Poté každý další den mladý muž sbírá odvalu dívku oslovit, ale nakonec se nezmůže na nic jiného než na koupi tatranky a nápoje. A opět pokračuje ve svém běhu. Sbírá odvalu tak dlouho, než už je pozdě. Chlapec zjišťuje, že dívka ve stánku již nepracuje, a tak zklamaný odchází pryč. Vzápětí ale tuto dívku střetne, přičemž ho ona osloví první a popichuje ho. Vše dobře končí a mladá dvojice spolu radostně utíká pryč. Ve filmu na závěr zazní myšlenka, že potkat pravou lásku je těžké a nepředvídatelné a vše je jen v rukou osudu.

ČAS	ČINNOST 1:	FORMA:	POMŮCKY:
10 min	<ul style="list-style-type: none">➤ úvod a docházka,➤ pracovní list č. 1.	hromadná, individuální.	pracovní list č. 1.

POPIS ČINNOSTI Č. 1:

- Pozdrav, téma hodiny (charakteristika), motivace k práci (bude se promítat film).
- Samostatná práce žáků – pracovní list č. 1 (cca 5 min). Vyučující zapíše docházku, připraví techniku k promítání.
- Když je většina žáků hotova, proběhne ústní kontrola správných odpovědí formou rozhovorů (pracovní list se vzorovými odpověďmi níže).

UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č. 1 (včetně vzorových odpovědí):

CHARAKTERISTIKA

1. Uved' ke každému druhu charakteristiky alespoň dva příklady.

Přímá charakteristika: *hodný, pozorný, milý, zodpovědný aj.*

Nepřímá charakteristika: *Karel je člověk, který nikdy nedodrží to, co řekne.*

Je to člověk, který má radost ze štěstí druhých.

2. Převeď následující nepřímou charakteristiku na charakteristiku přímou.

Každému do očí řekl, co si o něm myslí. → *upřímný*

Má radost ze štěstí druhých. → *přející*

3. Dopln' následující.

Charakteristika se dále dělí na vnější a vnitřní. *Vnější* charakteristika vystihuje vzhled osoby, *vnitřní* charakteristika vystihuje povahu, zájmy, schopnosti aj.

4. Jaký je rozdíl mezi popisem osoby a charakteristikou?

Charakteristika se zaměřuje spíše na *charakter člověka*, kdežto popis spíše na *vzhled osoby*.

5. Osnova charakteristiky osoby může mít následující strukturu (dopln' vynechané):

A) ÚVOD (seznámení s osobou, náš vztah k ní)

B) _____ (vnější popis)

C) TEMPERAMENT (chování, povaha)

D) _____ (vztah k lidem)

E) VZTAH K PRÁCI

F) _____ (zájmy, schopnosti, nadání, další vlastnosti)

G) ZÁVĚR (obecné zhodnocení, čeho si na osobě vážíme / co se nám na ní nelíbí)

ČAS:	ČINNOST 2:	FORMA:	POMŮCKY:
16 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ zhlédnutí filmu (7 min), ➤ pracovní list č. 2 (cvičení č. 1 až 3), ➤ diskuze. 	individuální, hromadná.	film + technika, pracovní list č. 2.

POPIS ČINNOSTI Č. 2:

- Vyučující žákům promítne film (tématem je láska a osud) a upozorní je, aby se zaměřili na postavu mladého muže.
- Po zhlédnutí filmu žáci obdrží pracovní list č. 2, který samostatně vyplní (2–3 minuty).
- Po uplynutí času vede vyučující s žáky rozhovor. Nejprve sdělí každý žák své slovo, které vyplnil v prvním cvičení. Vyučující se žáků může doptat, proč zvolili dané slovo. Poté se žáků ptá, jak chápou poselství filmu. Buď se někdo přihlásí, nebo vyučující někoho sám vyvolá. Dále se vyučující ptá, zda by někdo něco vzkázal postavám z filmu. Položí také otázku, jak žáci pochopili název filmu (Příběh – příběh o mladíkovi a lásce, ve kterém běh hraje značnou roli).
- Vyučující zahájí krátkou diskuzi na téma „Jak někoho oslovit“ (Jak byste slečnu z videa oslovili vy? Které téma byste zvolili na začátek konverzace? Vhodná témata jsou např. počasí, zaměstnání, záliby aj.).

UKÁZKA PRACOVNÍHO LISTU Č. 2 (včetně možného řešení):

Otázky k filmu Příběh

1. Vyjádři pocit z filmu jedním slovem: romantický/růžová/osud.
2. Jak chápeš poselství filmu? Osud je nepředvídatelný, nikdy nevíme, co a při jaké příležitosti nás zrovna čeká. / Než se člověk odhodlá, může mu uniknout příležitost.
3. Je něco, co bys vzkázal/a hlavním postavám?
Žijeme jen jednou a spíše budeme litovat příležitostí, kterých jsme nevyužili. Proto na nic nečekejme, buď se to povede, nebo budeme moudřejší.

ČAS:	ČINNOST 3 + 4:	FORMA:	POMŮCKY:
19 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ pracovní list č. 2 (cvičení č. 4 – psaní charakteristiky), ➤ závěr hodiny (čtení charakteristik), ➤ zadání dobrovolného domácího úkolu. 	individuální, hromadná.	pracovní list č. 2.

POPIS ČINNOSTI Č. 3:

- Žáci mají nyní za úkol napsat charakteristiku postavy mladého běžce z filmové ukázky (cvičení č. 4 z pracovního listu č. 2).
- Podmínkou je, aby ve své práci uplatnili přímou i nepřímou charakteristiku. Vyučující žákům pomůže tím, že film znovu vrátí na čas 2 min a 25 s (postava muže) a na čas 1 min a 45 s (obličej muže).
- Na psaní charakteristiky mají žáci zhruba 15 min.

POPIS ČINNOSTI Č. 4:

- Po uplynutí času vybraní žáci přečtou nahlas svou charakteristiku osoby.
- Na závěr žákům můžeme zadat dobrovolný domácí úkol, který spočívá v tvorbě vlastního krátkého filmu obsahujícího určité poselství (upozornění žáků na autorská práva při použití hudby).

8.2.1 PRACOVNÍ LIST Č. 1 K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 2

CHARAKTERISTIKA

1. Uved' ke každému druhu charakteristiky alespoň dva příklady.

Přímá charakteristika:

Nepřímá charakteristika:

.....

2. Převeď následující nepřímou charakteristiku na charakteristiku přímou.

Každému do očí řekl, co si o něm myslí. →

Má radost ze štěstí druhých. →

3. Doplň následující.

Charakteristika se dále dělí na vnější a vnitřní. charakteristika vystihuje vzhled osoby, charakteristika vystihuje její povahu, zájmy, schopnosti aj.

4. Jaký je rozdíl mezi popisem osoby a charakteristikou?

Charakteristika se zaměřuje spíše na, kdežto popis spíše na

5. Osnova charakteristiky osoby může mít následující strukturu (doplň vynechané):

A) ÚVOD (seznámení s osobou, náš vztah k ní)

B) _____

C) TEMPERAMENT (chování, povaha)

D) _____

E) VZTAH K PRÁCI

F) _____

G) ZÁVĚR (obecné zhodnocení, čeho si na osobě vážíme / co se nám na ní nelíbí)

8.2.2 PRACOVNÍ LIST Č. 2 K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 2

Otázky k filmu Příběh

1. Vyjádři pocit z filmu jedním slovem:

2. Jak chápeš poselství filmu?

.....

.....

3. Je něco, co bys vzkázal/a hlavním postavám?

.....

4. Napiš charakteristiku filmové postavy – mladého běžce. Můžeš se inspirovat osnovou z předchozího pracovního listu (cvičení č. 5).

8.3 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 3

TÉMA: úvaha a vypravování, komunikační styly

METODA: fixační

CÍL VÝUKY: žák vyjmenuje základní znaky úvahy a vypravování, žák rozvíjí své kritické myšlení pomocí metody pětilístek, žák napíše úvahu/vypravování, žák umí vysvětlit rozdíl mezi agresivní a asertivní komunikací

ROČNÍK: 2. ročník

POMŮCKY: krátkometrážní film *Mime Your Manners* by Kate Namowicz and Skyler Porras (odkaz na film v češtině: <https://videacesky.cz/video/pozor-na-pusu>, 4 min), technika, pracovní list

CHARAKTERISTIKA FILMU: Je to krátký studentský animovaný film o arogantním muži. Když mu vstoupí do cesty dívka v obleku mima, velmi agresivně se na ni oboří. To vede k jeho prokletí, sám se stává mimem. Aby se osvobodil, musí se stát lepším člověkem, který respektuje jiné. Film vypovídá také o tom, že se člověk musí poučit sám ze svých chyb.

ČAS:	ČINNOST 1:	FORMA:	POMŮCKY:
4 min	<ul style="list-style-type: none">➤ úvod,➤ opakování slohových útvarů úvaha/vypravování.	hromadná.	

POPIS ČINNOSTI Č. 1:

- Pozdrav, sdělení tématu hodiny.
- Ústní opakování formou rozhovorů (Kdo vyjmenuje znaky typické pro úvahu? Kdo vyjmenuje znaky typické pro vypravování?)

ČAS:	ČINNOST 2:	FORMA:	POMŮCKY:
14 min	<ul style="list-style-type: none">➤ zhlédnutí filmu (4 min),➤ reflexe filmu formou pětilístku.	individuální, hromadná.	film + technika, pracovní list.

POPIS ČINNOSTI Č. 2:

- Promítání filmu (tématem je prostořekost, poučení se z vlastních chyb, respektování ostatních).
- Vyučující žáky seznámí s metodou pětílístek (pokud ji ještě neznají) a uvede názorný příklad (svoboda – krásná a křehká; osvobozuje, dává, zavazuje; je nutné ji bránit; volnost).
- Žáci obdrží pracovní list (viz podkapitola 8.3.1) obsahující pětílístek a samostatně jej vyplní.
- Následně čtou své pětílístky nahlas. Pokud se téma filmu (prostořekost, poučení se z vlastních chyb, respekt k ostatním) neobjeví, vyučující žákům toto téma sám sdělí.
- Vyučující žáky informuje, že ve filmu viděli agresivní typ komunikace. Zeptá se jich, u které postavy tento typ komunikace mohli pozorovat. Také se jich zeptá na znaky (projevy) agresivní komunikace (*přerušování lidí, vstupování do osobního prostoru, používání agresivních gest, křik, hrubá slova aj.*).
- „Je agresivní typ komunikace správný?“ „*Není.*“ „A který typ komunikace je správný?“ „*Asertivní komunikace (respektující komunikace).*“
- „Co patří mezi znaky asertivní komunikace?“ (*sebeovládání, respekt k druhým, umět říct „ne“, empatie, schopnost kompromisu aj.*)
- Film žáky zaktivizuje a zároveň je inspiruje k tvorbě jejich textů.

UKÁZKA PĚTILÍSTKU (včetně vzorového vyplnění):

prostořekost

(téma)

lidská

nerespektující

(2 přídavná jména)

škodí

ubližuje

ponižuje

(3 slovesa)

Prostořekost se nemusí vyplatit.

(věta o 4 slovech)

drzost

(shrnující slovo, synonymum)

ČAS:	ČINNOST 3:	FORMA:	POMŮCKY:
cca 22 min	➤ psaní vlastního textu vycházejícího z myšlenky filmu.	individuální.	sešit, psací potřeby.

POPIS ČINNOSTI Č. 3:

- Žáci dostanou na výběr, mohou napsat krátkou úvahu nebo krátké vypravování inspirované zhlédnutým filmem. Téměř každý film obsahuje více myšlenek, proto si žáci mohou zvolit ze tří témat (poučení se z vlastních chyb, respekt k ostatním, prostorekost). Vyučující tato témata napíše na tabuli.
- Svému textu žáci vymyslí také vhodný název.

ČAS:	ČINNOST 4:	FORMA:	POMŮCKY:
5 min	➤ závěr hodiny.	hromadná.	sešit, psací potřeby.

POPIS ČINNOSTI Č. 4:

- Na závěr hodiny se vyučující zeptá žáků na to, kdo psal úvahu a kdo psal vypravování.
- Jsou vybráni dva dobrovolníci (jeden píšící úvahu a jeden píšící vypravování) a tito žáci své texty přečtou nahlas.

8.3.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 3

Reflexe filmu POZOR NA PUSU – metoda pětilístek:

(téma)

(2 přídavná jména)

(3 slovesa)

(věta o 4 slovech)

(shrnující slovo, synonymum)

8.4 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 4

TÉMA: úvaha

METODA: fixační

CÍL VÝUKY: žák napíše úvahu, žák umí vyjádřit a obhájit svůj názor a zároveň respektovat názory ostatních

ROČNÍK: 3. ročník, 4. ročník

POMŮCKY: krátkometrážní film What's on your mind directed by Shaun Highton (odkaz: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=QxVZYiJK11Y>, 3 min), technika na promítání, pracovní list, tabule, psací potřeby

CHARAKTERISTIKA FILMU: Film je krátkometrážní drama, které se zabývá tématem sociálních médií a jejich vlivem na skutečný život. Film sleduje muže, který se na sociálních sítích snaží vytvořit obraz dokonalého života, přestože jeho realita je úplně jiná. Tato snaha o uznání a „lajky“ na sociálních sítích ho stále více odcizuje od jeho skutečného života a štěstí. Film What's on Your Mind nabízí kritický pohled na to, jak sociální média mohou deformovat vnímání reality a osobních hodnot. Film je silným připomenutím toho, že hledání uznání na sociálních sítích může vést k pocitu osamění a nešťastnosti.

ČAS:	ČINNOST 1:	FORMA:	POMŮCKY:
7 min	<ul style="list-style-type: none">➤ úvod,➤ opakování slohového útvaru úvaha.	hromadná.	tabule, psací potřeby.

POPIS ČINNOSTI Č. 1:

- Vyučující se s žáky přivítá a sdělí jim náplň dnešní hodiny. Následně doprostřed tabule napíše pojem úvaha (metoda brainstorming).
- Jednoho žáka vyvolá, ten bude zapisovat vše, co ostatní žáci o úvaze již vědí. Vyučující společně s žáky dané pojmy utřídí (některé vyřadí, na některé se doptá).

ČAS:	ČINNOST 2 + 3:	FORMA:	POMŮCKY:
15 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ zhlédnutí filmu (3 min), ➤ reflexe filmu (metoda I.N.S.E.R.T.), ➤ schopnost argumentace (5 min). 	hromadná, individuální.	film + technika, pracovní list.

POPIS ČINNOSTI Č. 2:

- Promítání filmu (tématem jsou sociální sítě, jejich vliv na život jedince).
- Každý žák obdrží pracovní list (viz podkapitola 8.4.1). Vyučující žákům vysvětlí reflexi filmu pomocí metody I.N.S.E.R.T. (cvičení č. 1 v pracovním listě).
- Žáci pracují na cvičení č. 1 v pracovním listě.
- Když má většina žáků hotovo, prezentují své reflexe filmu před třídou.

UKÁZKA CVIČENÍ Č. 1 (včetně názorného vyplnění):

1. Reflexe filmu pomocí metody I.N.S.E.R.T.:

+ *(Co na obsahu filmu vnímáš pozitivně?): Nic.*

- *(Co na obsahu filmu vnímáš negativně?): Ovládnutí člověka sociálními sítěmi.*

! *(Co v tobě vyvolalo nejsilnější pocity? Který moment?): Jeho samota a to, když viděl fotografii své bývalé přítelkyně s jiným mužem.*

? *(Které otázky si pokládáš po zhlédnutí?): Jsou sociální sítě dobrý sluha, nebo zlý pán?*

POPIS ČINNOSTI Č. 3:

- Následně se žáci zabývají druhým cvičením v pracovním listě. Mají za úkol vypsát tři pozitiva sociálních sítí a jejich tři negativa.
- Žáci by měli být schopni své argumenty (v případě potřeby) obhájit při společné ústní kontrole. Každý žák jmenuje nejprve pozitiva sociálních sítí, poté jejich negativa. Učitel následně poznatky žáků shrne (například to, která pozitiva a která negativa se objevovala nejčastěji).

UKÁZKA CVIČENÍ Č. 2 (včetně názorného vyplnění):

2. Napiš 3 pozitiva sociálních sítí a také jejich 3 negativa:

Pozitiva: umožňují mezilidskou komunikaci, usnadňují hledání práce, nacházíme zde inspiraci.

Negativa: zneužití osobních dat, žrout času, vytváření falešné reality.

ČAS:	ČINNOST 4:	FORMA:	POMŮCKY:
20 min	➤ psaní úvahy vycházející z tématu filmu.	individuální.	psací potřeby, sešit/pracovní list.

POPIS ČINNOSTI Č. 4:

- Nyní mají žáci za úkol napsat vlastní krátkou úvahu vycházející z tématu filmu (cvičení č. 3 v pracovním listě).
- Předpokládáme vznik úvah na téma sociální sítě, žáci mohou využít argumenty ze druhého cvičení.
- Žáci zároveň vymyslí pro svou úvahu i nadpis.

ČAS:	ČINNOST 5:	FORMA:	POMŮCKY:
3 min	➤ závěr.	hromadná.	vytvořený text úvahy.

POPIS ČINNOSTI Č. 5:

- Na závěr této hodiny žáci (formou řetězce) sdělují názvy svých úvah.

8.4.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 4

FILM „WHAT'S ON YOUR MIND“

1. Reflexe filmu pomocí metody I.N.S.E.R.T.:

+ (Co na obsahu filmu vnímáš pozitivně?):

- (Co na obsahu filmu vnímáš negativně?):

! (Co v tobě vyvolalo nejsilnější pocity? Který moment?):

? (Které otázky si pokládáš po zhlédnutí?):

2. Napiš 3 pozitiva sociálních sítí a také jejich 3 negativa:

Pozitiva: _____.

Negativa: _____.

3. Napiš krátkou úvahu vycházející z tématu filmu, nezapomeň svou úvahu pojmenovat.

8.5 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 5

TÉMA: rozvoj kritického myšlení, dopis

METODA: fixační

CÍL VÝUKY: žák rozvíjí své kritické myšlení metodou pětílístek, žák napíše dopis hlavní postavě z filmu

ROČNÍK: 3. ročník, 4. ročník

POMŮCKY: krátkometrážní film *Shadow Puppets* by Chuck Gamble (9:30 min, ukázka: <https://www.youtube.com/watch?v=WnltLPf8KcM>), technika k promítání, pracovní list, tabule, křídly

CHARAKTERISTIKA FILMU: Je to dvanáctiminutový příběh o svobodě lidské duše ve světě nesvobody a násilí. Film nás zavádí do orwellovského života muže, jehož jedinou pracovní činností v továrně je mačkat tlačítka. Po skončení pracovní doby je stejně jako ostatní pracovníci – otroci – odveden do cely a zamčen. Od ostatních se liší tím, že projevuje radost a těší se na to, co nastane v cele. Stejně jako ostatním pracovníkům – otrokům – mu na noc zamykají ruce do klády. Hrdina filmu si ale najde cestu (schovaný klíč), aby se mohl věnovat své vášni, jediné radosti, jedinému smyslu svého života – stínovému divadlu, které si promítá prsty u rukou na stěnu cely. Jednou však přichází despota – hlídač, zbije ho a prsty mu utne. Film ukazuje, že vynalézavost a nezlomnost lidského ducha nezná hranic. Prsty na rukou nahradily hrdinovi filmu prsty na nohou, a tak může i dále s velkou vervou vytvářet obrázky plné nadšení, entuziasmu a naděje.

ČAS:	ČINNOST 1:	FORMA:	POMŮCKY:
10 min	<ul style="list-style-type: none">➤ úvod,➤ opakování slohového útvaru dopis.	hromadná.	tabule, křída.

POPIS ČINNOSTI Č. 1:

- Přivítání žáků, sdělení náplně dnešní hodiny. Vyučující se žáků zeptá, co vědí o psaní dopisu (*Jaké jsou zásady psaní dopisu? Na co si dát pozor? Co dopis obsahuje?*).
- Poté vyvolá žáka, který na tabuli napíše nejčastější chyby (místo musí být v 1. pádě

a nepíše se za ním čárka, po oslovení se píše čárka, nevětné rozloučení bez čárky, podpis na nový řádek, správné psaní data aj.).

ČAS:	ČINNOST 2:	FORMA:	POMŮCKY:
16 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ zhlédnutí filmu (10 min), ➤ reflexe filmu metodou pětílístek (6 min). 	individuální, hromadná.	počítač, projektor, pracovní list.

POPIS ČINNOSTI Č. 2:

- Promítání filmu (motivy vězení, svobody duše, nezlomnosti jedince, naděje, pozitivního myšlení, kreativity aj.).
- Reflexe filmu metodou pětílístek (pracovní list viz podkapitola 8.5.1).
- Vyučující žáky s touto metodou seznámí (pokud metodu neznají), uvede názorný příklad (pes – šikovný, chytrý; zachraňuje, vyhledává, poslouchá; pes pomáhá zraněným lidem; záchranář) a nechá žáky pětílístek samostatně vyplnit.
- Následně žáci prezentují své pětílístky před třídou (ostatní žáci vnímají rozmanitost odpovědí).

UKÁZKA PĚTILÍSTKU (včetně vzorového vyplnění):

Reflexe filmu SHADOW PUPPETS – metoda pětílístek:

NEZLOMNOST

(téma)

úctyhodná

jedinečná

(2 přídavná jména)

posiluje

překonává

vytrvává

(3 slovesa)

Nezlomný

člověk

je

nejsilnější.

(věta o 4 slovech)

vytrvalost

(shrnující slovo, synonymum)

ČAS:	ČINNOST 3:	FORMA:	POMŮCKY:
15 min	➤ psaní dopisu hlavní postavě z filmu.	individuální.	papír, psací potřeby.

POPIS ČINNOSTI Č. 3:

- Žáci mají nyní za úkol napsat dopis hlavní postavě z filmu. Vyučující žáky motivuje: „Co byste chtěli hlavní postavě sdělit? Na co byste se jí chtěli zeptat? Co byste jí poradili?“
- Žáci jsou také upozorněni na dodržování náležitostí slohového útvaru dopis.

ČAS:	ČINNOST 4:	FORMA:	POMŮCKY:
4 min	➤ závěr hodiny – reflexe psaní dopisu.	hromadná.	vytvořený text.

POPIS ČINNOSTI Č. 4:

- Po uplynutí doby vymezené na psaní dopisu žáci reflektují tvorbu vlastního textu, vyučující se jich táže: „Jak se vám dopis psal? Co jste postavě vzkázali? Chce někdo svůj dopis přečíst dobrovolně nahlas?“

8.5.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 5

Reflexe filmu SHADOW PUPPETS – metoda pětílístek:

(téma)

(2 přídavná jména)

(3 slovesa)

(věta o 4 slovech)

(shrnující slovo, synonymum)

8.6 PŘÍPRAVA NA VYUČOVACÍ JEDNOTKU Č. 6

TÉMA: kritické myšlení, psaní souvislého textu na zadané téma

METODA: motivační, fixační

CÍL VÝUKY: žák vytvoří krátký souvislý text vycházející z hlavní myšlenky filmové ukázky, žák umí vyjádřit svůj názor a obhájit ho, žák rozvíjí své kritické myšlení prostřednictvím metody pětilístek

ROČNÍK: 3. ročník, 4. ročník

POMŮCKY: krátkometrážní film *Shadow Puppets* by Chuck Gamble (9:30 min, ukázka: <https://www.youtube.com/watch?v=WnltLPf8KcM>) + technika, pracovní list, tabule, křída

CHARAKTERISTIKA FILMU: Charakteristika filmu se nachází v přípravě na vyučovací jednotku č. 5 (podkapitola 8.5, s. 46). Film z předchozí kapitoly je totožný.

ČAS:	ČINNOST 1:	FORMA:	POMŮCKY:
5–7 min	<ul style="list-style-type: none">➤ úvod,➤ opakování slohových útvarů (nebo čehokoliv jiného, dle potřeby).	hromadná.	tabule, křída.

POPIS ČINNOSTI Č. 1:

- Pozdrav, sdělení náplně práce dnešní hodiny.
- Opakování slohových útvarů formou brainstorming (uprostřed tabule se nachází nadpis SLOHOVÉ ÚTVARY, zvolený žák zapisuje nápady ostatních spolužáků na tabuli kolem zadaného nadpisu).
- Vyučující mezitím připraví film k promítání. Když alespoň většina žáků řekla svůj poznatek vztahující se ke slohovým útvarům, zhlédne vyučující nápady žáků a doptá se na určité slohové útvary („*Kdo vysvětlí hlavní rozdíl mezi popisem děje a vypravováním? Který slohový útvar obsahuje napětí a zápletku? Kdo ví, který je rozdíl mezi charakteristikou a popisem osoby? Kdo porovná úvahu a výklad? Který z těchto dvou útvarů je více subjektivní? Musí úvaha daný problém vyřešit?*“).

ČAS:	ČINNOST 2:	FORMA:	POMŮCKY:
20 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ film (10 min), ➤ reflexe filmu – pracovní list (10 min). 	hromadná, individuální.	film + technika, pracovní list.

POPIS ČINNOSTI Č. 2:

- Krátké představení filmu a jeho následné promítnutí (motiv nezlomnosti, pozitivního myšlení, vězení, ...).
- Rozdání pracovních listů (ukázka pracovního listu viz podkapitola 8.6.1, s. 52).
- Žáci pracují s pracovním listem, mají za úkol charakterizovat film jedním libovolným slovem (co je jako první po zhlédnutí filmové ukázky napadne, např. barva, pocit, zvuk).
- Formou řetězce každý řekne nahlas své slovo, nejčastěji jsou to např. slova: *černobílý, zvláštní, smutné, depresivní, naděje, útlak* aj. Vyučující se ptá žáků na to, co znamená v češtině název filmu (*Shadow Puppets – stínohra*).
- Ve cvičení č. 2 žáci pracují s metodou pětílístek (vzorové vyplnění pětílítku se nachází v předchozí podkapitole 8.5, s. 47). Vyučující žáky nejprve seznámí s touto metodou na konkrétním příkladu (pes – obětavý a poslušný – zachraňuje, poslouchá, pomáhá – pes je přítel člověka – záchranář).
- Žáci zpracují pětílístek sami (zhruba 4 minuty) na základě vlastního pochopení hlavní myšlenky filmu, poté prezentují své pětílítky nahlas před třídou (vyplněním pětílítku vznikla volná báseň).
- Žáci porovnávají své názory s názory ostatních žáků, dochází (nebo mělo by docházet) k myšlenkové syntéze. Pokud se neobjeví správné téma, učitel žáky navede („Pokud se zaměříme na tu jednu odlišnou postavu, v čem spočívá její odlišnost?“ „*Byla optimistická.*“ „Ano, i ve světě nesvobody byla optimistická. A co se stalo, když postavě usekli prsty na rukou?“ „*Použila prsty na nohou.*“ „A proč vytvářela to stínové divadlo?“ „*Dělalo jí to radost, přenášela se prostřednictvím divadla myšlenkami někam pryč...*“ „Už někoho napadá hlavní myšlenka filmu?“)
- Filmovou ukázkou lze chápat více způsobů (nezlomnost jedince, svoboda duše, optimismus, hledání cest, kreativita, úhel pohledu jedince, štěstí, naděje aj.).

ČAS:	ČINNOST 3 + 4:	FORMA:	POMŮCKY:
18–20 min	<ul style="list-style-type: none"> ➤ psaní souvislého textu na základě hlavní myšlenky filmu (15 min), ➤ závěr. 	individuální, hromadná.	pracovní list.

POPIS ČINNOSTI Č. 3:

- Žáci mají za úkol napsat libovolný souvislý text, který vychází z hlavní myšlenky filmu (cvičení č. 3 v pracovním listě), tomuto textu vymyslí vlastní název.

POPIS ČINNOSTI Č. 4:

- Vybraní žáci přečtou na závěr hodiny názvy svých prací před celou třídou.
- Pracovní list se svými texty odevzdají vyučujícímu, ten zároveň shrne vyučovací hodinu.

8.6.1 PRACOVNÍ LIST K VYUČOVACÍ JEDNOTCE Č. 6

SHADOW PUPPETS

1. Napiš 1 libovolné slovo (pocit, barva, vlastnost, zvuk, ...), kterým bys charakterizoval zhlédnutý film: _____.

2. Reflexe filmu – metoda pětilístek:

(téma)

(2 přídavná jména)

(3 slovesa)

(věta o 4 slovech)

(shrnující slovo, synonymum)

3. Napiš krátký souvislý text, který vyplývá z hlavní myšlenky filmu, a vymysli pro tento text jeho název.

9 NÁMĚTY NA DALŠÍ AKTIVITY PRO PRÁCI S FILMEM

V této kapitole uvádíme náměty dalších aktivit, které učitel může vyzkoušet při práci s filmem ve vyučování českému jazyku na střední škole. Vztahují se ke komunikační a slohové výchově, ale také k průřezovému tématu mediální výchova. Každá aktivita naplňuje požadované výstupy, popřípadě vede k rozvoji určitých kompetencí.

9.1 CHARAKTERISTIKA FILMOVÉ POSTAVY

Velmi účelné může být využít film pro nácvik psaní charakteristiky.

Je nutné vybrat takový film, v němž budou charaktery určitých postav zřejmé. Poté můžeme žákům zadat přímo konkrétní filmovou postavu nebo jim můžeme dát na výběr. Kromě charakteristiky mohou žáci psát i popis osoby. Pokud bude mít vyučující možnost, aby žáci zhlédli celý film ve škole, může takovou aktivitu zadat. Příkladem může být životopisný film z roku 1989 *Moje levá noha*, vyprávějící skutečný příběh Christy Browna, muže, který se narodil s tělesným postižením v důsledku dětské obrny a dokázal malovat a psát levou nohou. Tento film umožňuje zachytit nejen fyzické a psychologické aspekty hlavní postavy, ale také její vývoj, odhodlání a vztahy s ostatními. Zároveň podporuje diskusi o překonávání překážek, empatii a lidské odolnosti.

9.2 PSANÍ RECENZE FILMU

Nácvik slohového útvaru recenze lze také propojit s využitím krátkého filmu. Učitel vybere film dle svého uvážení a společně jej s žáky zhlédne. Poté žáci dostanou za úkol napsat recenzi daného filmu. Může být účelné zvolit takový film, který může vzbuzovat v části diváků – žáků jak zcela pozitivní emoce, tak i emoce opačné. Takovým filmem může být krátký animovaný film *O kouzelném zvonu* režiséra Aurela Klimta. Námět je pohádkový. V Podkrkavicích měli kouzelný zvon, který působil tak, že všichni obyvatelé měli dobrou náladu a žili šťastně. Jednou jim ale ten zvon ukradli uherští žoldáci a přetavili ho na dělo. Malá holčička Zuzanka se středně velkým slonem se vydává na cestu na druhý konec světa, aby zvon našla a obnovila v městečku mír a harmonii. Na filmu mohou žáci – recenzenti ocenit humor a originální výtvarné pojetí. To je dílem Martina Velíška. Jeho kresby jsou typické podivně kulatou perspektivou. Právě výtvarné ztvárnění může být hodnoceno jako vynikající počín, současně však může být i zdrojem kritiky těch, pro něž je

obtížně přijatelné. Stejně tak může působit i hudba, kterou vytvořila skupina Už jsme doma. Žáci se v recenzi mohou zaměřit na příběh a jeho poselství, na atmosféru a prostředky, jimiž je vyjádřena, na tempo filmu, originalitu i náladu.

9.3 DISKUZE O HLAVNÍM TÉMATU FILMU

Diskuze o hlavním tématu filmu může proběhnout jak v určité části vyučovací jednotky, tak i v průběhu celé vyučovací jednotky jako její hlavní téma.

Žáci se učí vyjádřit svůj názor, musí ho umět obhájit, zároveň porovnávají své názory s ostatními. Žák na gymnáziu by měl být schopen vytvořit diskuzní příspěvek na dané téma a také při diskuzi respektovat pravidla slušného chování. Diskuzi si žák rozvíjí kompetenci komunikativní (je schopen se vyjádřit jasně a srozumitelně), kompetenci k řešení problémů (je schopen obhájit svá tvrzení) a kompetenci občanskou (respektuje různorodost názorů).

Je třeba vybrat film s tématem, které nebude příliš kontroverzní, ale bude žákům blízké a zajímavé.

Vhodně lze využít film Jana Hřebejka Pelíšky. V diskuzi se můžeme zaměřit na to, jak různé sociální, historické a politické kontexty ovlivňují rodinný život a osobní vztahy. Žáci mohou v diskuzi uvádět, jak se jednotlivé postavy vyrovnávají s politickými změnami ve společnosti a jak tyto změny ovlivňují jejich mezigenerační vztahy. Film nabízí vhodné východisko pro diskuzi o mnoha aspektech české společnosti a historie, stejně jako o univerzálních lidských hodnotách a emočních zážitcích.

9.4 PSANÍ DOPISU POSTAVĚ Z FILMU

Žáci mohou napsat dopis kterékoliv postavě z filmu, kterou si zvolí, nebo jim může učitel postavu přímo zadat. Je vhodné vybrat film, který vybízí k tomu, že některé z postav chceme něco vzkázat. Žáci do dopisu promítají své emoce, své názory a postoje.

Podobná metoda uplatňovaná v tvůrčím psaní se nazývá R.A.F.T. a vychází z programu RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking – Čtením a psaním ke kritickému myšlení). Žáci si zvolí roli (za koho budou postavě psát), adresáta (komu budou psát), formu (dopis, e-mail, zprávu aj.) a téma (o čem budou psát).

Příklad psaní dopisu postavě z filmu *Shadow Puppets* jsme uvedli v předchozí

kapitole č. 8.5 (s. 48).

9.5 ROZBOR FILMU Z RŮZNÝCH HLEDISEK

Film můžeme také zařadit do slohové a komunikační výchovy v rámci průřezového tématu Mediální výchova.

Nezaměříme se na motivy filmu, ale zaměříme se například na roli hudby ve filmu, na střih, na kameru aj. Při výběru vhodného filmu můžeme s žáky hledat ve filmu například prvky manipulace nebo určit jeho komunikační záměr.

Žáci si také mohou v rámci dobrovolného domácího úkolu zkusit natočit vlastní film, který bude následně ve vyučování předmětem analýzy z různých hledisek.

Vhodný je dvanáctiminutový film Velká vlaková loupež (v originále The Great Train Robbery) režiséra Edwina S. Portera z roku 1903. Je považován za jeden z prvních narativních filmů a je v něm využito mnoho technik, které byly v tehdejší době revoluční, např. paralelní střih, použití záběrů z různých úhlů a pohyblivé kamery. Film obsahuje scénu, v níž jeden z herců míří pistolí přímo na diváka, to byl inovativní a zásadní moment ve filmové historii. Využití tohoto filmu ve výuce umožní žákům pochopit, jak se filmová řemesla a techniky vyvíjely od samých počátků kinematografie a jak tyto prvky ovlivňují vnímání a emoce diváka. V diskuzi můžeme vést žáky k vyjádření toho, jak jednotlivé scény a techniky přispívají k celkovému příběhu a atmosféře filmu. Žáci tak mohou získat hlubší porozumění při práci s mediálním obsahem.

9.6 BRAINSTORMING ČI MYŠLENKOVÁ MAPA

Metoda brainstorming spočívá v tom, že žáci říkají vše, co je k danému tématu napadne. Učitel poté provede reflexi – na nejasné myšlenky se doptá a popřípadě nesouvisející či nevhodné nápady vyškrtne. Brainstorming lze využít v různých fázích hodiny, v níž se pracuje s filmem.

1. Před zhlédnutím filmu

Lze vytvořit seznam klíčových otázek nebo témat, která by mohli žáci během sledování filmu zaznamenat.

2. Po zhlédnutí filmu

Žáky můžeme rozdělit do malých skupin a každé skupině přidělit specifické téma nebo

otázku z předem připraveného seznamu.

Každá skupina provede brainstorming k danému tématu. Například, pokud téma zahrnuje charakterové vlastnosti hlavní postavy, studenti mohou diskutovat o jejích motivacích, rozhodnutích a o tom, jak se její chování a vztahy s ostatními postavami promítají do celkového příběhu filmu.

Po brainstormingu může každá skupina prezentovat své nápady ostatním, to může vést k další diskuzi a prohloubení porozumění filmu.

Využít lze také myšlenkovou mapu. Výsledná myšlenková mapa obsahuje hlavní téma a různé pojmy související s hlavním tématem, tyto pojmy dále rozvíjíme (na rozdíl od pojmů v metodě brainstorming). Využití myšlenkové mapy si můžeme ukázat na příkladu Hřebejkova filmu Pelíšky.

Krok 1: Stanovení středu mapy

Umístíme název filmu Pelíšky do středu myšlenkové mapy jako výchozí bod pro rozvoj dalších kategorií.

Krok 2: Vytvoření hlavních větví

Vytvoříme hlavní větve, které budou reprezentovat základní aspekty pro analýzu: Postavy, Historický kontext, Témata, Humor a satira a Filmová technika.

Krok 3: Rozvoj podkategorií

Pod Postavy zařadíme hlavní postavy, jako jsou Michal Šebek, otec Šebek, matka Šebková, Eva, Vilma Krausová, Jindřich Kraus, Jindřiška Krausová. Žáci mohou popsat jejich osobnosti, vztahy a vývoj v průběhu filmu.

V sekci Historický kontext lze zkoumat, jak film reflektuje sociálně-politickou situaci v Československu na konci 60. let, včetně invaze vojsk Varšavské smlouvy.

Krok 4: Detailní popis a analýza

U každé postavy nebo tématu doplníme důležité momenty z filmu, citace a jak tyto aspekty ovlivňují porozumění celkovému příběhu a atmosféře filmu.

Krok 5: Vizuální a kreativní prvky

Použijeme různé barvy pro odlišení jednotlivých kategorií. Zařadíme ikony nebo malé obrázky pro zvýraznění specifických aspektů, jako jsou historické události nebo klíčové scény.

Krok 6: Reflexe a diskuze

Využijeme dokončenou myšlenkovou mapu jako základ pro diskuzi ve třídě. Žáci mohou prezentovat své mapy a sdílet, jak různé elementy filmu spolu souvisí a jak film reflektuje širší sociální a historické tématy.

Tento přístup pomáhá žákům hlouběji porozumět komplexnímu obsahu a kontextu filmu Pelišky, zatímco rozvíjejí své analytické a kritické myšlení skrze vizuálně atraktivní a strukturovanou formu myšlenkové mapy.

9.7 LÍČENÍ

Film může být vhodným východiskem pro nácvik subjektivně zabarveného popisu. Musíme vybrat film, který bude zobrazovat podnětné prostředí vhodné k zachycení slohovým útvarem líčení.

Při této aktivitě žák prokazuje, že je schopen uměleckého vyjádření a své získané schopnosti a dovednosti využívá v produktivní činnosti rozvíjející jeho individuální styl.

Pro nácvik subjektivně zabarveného popisu neboli líčení je vhodný film Amélie z Montmartru (Le Fabuleux Destin d'Amélie Poulain) režiséra Jeana-Pierra Jeuneta. Tento francouzský film z roku 2001 je známý svým jedinečným vizuálním stylem, bohatou paletou barev a detailně zpracovanými scénami, které vytvářejí působivě magickou atmosféru. Amélie z Montmartru vypráví příběh mladé ženy jménem Amélie, která se rozhodne změnit životy lidí kolem sebe k lepšímu, zatímco sama hledá pravou lásku a osobní štěstí. Film se vyznačuje mnoha poetickými a někdy až surrealistickými momenty, které umožňují divákům vidět svět skrze Amélieiny oči. Žáci mohou např. popsat, jak Amélie vnímá svět kolem sebe, jaké pocity vyvolávají jednotlivé barvy a světelné efekty ve filmu nebo jak specifické momenty filmu ovlivňují jejich vlastní emoce. Tato činnost pomáhá rozvíjet kreativitu žáků i jejich schopnost empatie.

9.8 PROJEKTOVÁ VÝUKA

Film můžeme využít i jako východisko pro projektovou výuku. Důležité je vybrat film, který obsahuje určité téma, které by se dalo formou projektu zpracovat.

Projektová výuka je náročná na přípravu, ale ve výuce má svůj význam. Žáci jsou při této metodě vedeni k samostatnému zpracování zadaného úkolu a ke schopnosti spolupracovat.

Žák při této aktivitě rozvíjí sociální a personální kompetence tím, že spolupracuje při dosahování společných cílů.

9.9 PŘEDPOVÍDÁNÍ DĚJE

Tato aktivita bývá využívána v literární výchově (čtení s předvídáním), ale můžeme ji využít i při práci s filmem.

Metodu předpovídání děje lze uplatnit několika různými způsoby.

1. Rozdělení filmu na části

Učitel přeruší promítání filmu v klíčových momentech, například před důležitým odhalením nebo významnou zratovou scénou, a požádá žáky, aby předpověděli, co se stane dál. Po diskuzi a shromáždění předpovědí pokračujeme ve sledování, abychom zjistili, jak přesné byly jejich hypotézy.

2. Využití filmových trailerů

Před sledováním celého filmu si žáci prohlédnou jeho trailer a na základě zhlédnutého materiálu předpoví děj, charakteristiku postav a možná témata. Tato aktivita pomáhá rozvíjet deduktivní myšlení a analytické schopnosti.

3. Předpovídání vývoje postav

Žáci se zaměří na konkrétní postavu ve filmu a na základě jejích dosavadních rozhodnutí, chování a interakcí s ostatními postavami předpoví, jak se bude její charakter a vztahy vyvíjet v průběhu filmu.

4. Tvorba alternativních konců

Před zhlédnutím závěrečné části filmu učitel požádá žáky, aby napsali nebo vyprávěli vlastní alternativní konec.

5. Diskuze o motivacích a konfliktech

Žáci diskutují o motivacích a vnitřních či vnějších konfliktech hlavních postav a na základě toho předpovídají, jak tyto konflikty ovlivní budoucí události ve filmu.

10 VÝZKUM

Výzkum se uskutečnil ve třetím ročníku na Prvním českém gymnáziu v Karlových Varech. Výzkumný vzorek tvoří žáci tříd 3.A, V7.A a V7.B (celkem 70 žáků).

10.1 CÍL

Cílem výzkumu je zjistit, jak jsou žáci schopni napsat krátký souvislý text vycházející z hlavní myšlenky filmu. Zjišťovali jsme také, které slohové útvary si žáci nejčastěji volili pro tvorbu svých krátkých textů a které motivy žáci nejčastěji uplatňovali ve svých textech.

Dalším cílem je ověřit efektivitu didaktické metody pětílístku ve fázi reflexe.

10.2 POPIS A METODY

Po předchozí písemné dohodě jsme výzkum uskutečnili ve dvou dnech na Prvním českém gymnáziu v Karlových Varech, a to 8. 2. 2024 pátou vyučovací hodinu (11:50–12:35) ve třídě V7.B, poté dne 9. 2. 2024 druhou vyučovací hodinu (8:55–9:40) ve třídě 3.A a třetí vyučovací hodinu (10:00–10:45) ve třídě V7.A.

Před výzkumem jsme byli informováni o skutečnosti, že žákům od příštího týdne začínají jarní prázdniny, proto může být spolupráce s žáky obtížnější.

Abychom mohli výzkum uskutečnit, sestavili jsme na základě konkrétní filmové ukázky vyučovací jednotku. Příprava na celou vyučovací jednotku se nachází v podkapitole 8.6 této diplomové práce na s. 49.

Pro výzkum jsme ve výuce využili film s názvem *Shadow Puppets* (režie Chuck Gamble, 1994). Tento krátkometrážní film je animovaný, černobílý a trvá 12 min. Ve filmu hraje hudba, ale nemluví se v něm. Objevuje se zde problematika svobodné duše ve světě nesvobody. Děj filmu se odehrává ve vězení, naši pozornost upoutá jedna zcela odlišná postava otrocka. Tato postava má optimistický pohled na svět a dobrou náladu. To se projevuje tím, že si při práci píská a při chůzi si poskakuje. I přes složitou situaci postava nachází svou vášeň a radost ze života ve formě stínového divadla. Když je postava po práci zavřena opět ve své cele, vysvobodí z pasti své uzamčené ruce a pomocí baterky a svých rukou vytváří okouzující stínové divadlo. Stínohra ho dělá šťastným. Když to zjistí despota, zbije ho a uřízne mu prsty na rukou. Postava se probírá z bezvědomí a chce si opět vytvořit

na zdi stínohru, přičemž zjišťuje, že na rukou nemá prsty. Přesto se však nevzdává a zahraje si stínové divadlo prostřednictvím prstů na nohou a nadšeně tuto stínovou show sleduje. Tímto blaženým momentem film končí.

Výuku jsme doplnili pracovním listem, ve kterém jsme využili 2 metody reflexe filmu, konkrétně metodu jednoho slova a metodu pětílístku (těmito metodami se zabýváme detailně v podkapitolách 7.1 a 7.3 na str. 24–27).

Po uskutečněném výzkumu na škole jsme následně analyzovali pracovní listy žáků. Zjišťovali jsme, která slova si žáci volili pro charakteristiku filmu jedním slovem a jak si poradili s pětílístkem. Zjišťovali jsme také, jak si žáci vedli při tvoření krátkých textů vycházejících z hlavní myšlenky filmové ukázky a zda u žáků došlo ke změně jejich názorů na téma filmu po provedené reflexi filmu metodou pětílístek.

K účelům analýzy žákovských prací jsme si vytvořili tabulku, která obsahuje témata filmu z pětílístků (včetně jejich synonym), motivy textů a názvy textů. Tabulka je k nahlédnutí v příloze I. Dále jsme si vytvořili tabulku, která zaznamenává počet žáků, kteří ve svých textech odkazovali na film či filmové postavy, ale i počet žáků, kteří se filmem (tématem, motivy) pouze inspirovali. Tato tabulka je k nahlédnutí v příloze II.

V neposlední řadě jsme si také vytvořili tabulku, která zaznamenává slova, která si žáci volili při charakteristice filmu jedním slovem. Tato tabulka je k nahlédnutí v příloze III. Především z těchto tří tabulek jsme následně vycházeli při interpretaci výsledků. Další poznámky jsme si zaznamenávali na papír, například poznámky související s nejčastěji používanými motivy textů, s nejzdařilejšími dvojicemi adjektiv, se slohovými útvary prací aj.

10.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Výzkumu se účastnilo celkem 70 žáků ze tří různých tříd třetího ročníku Prvního českého gymnázia v Karlových Varech, z toho 49 dívek a 21 chlapců.

Časovou dotaci hodin českého jazyka a literatury mají všechny tři třídy třetího ročníku stejnou, a to čtyři vyučovací jednotky týdně (délka jedné jednotky je 45 minut). Jedna vyučovací jednotka (z celkových čtyř) je půlená, tudíž má učitel možnost pracovat s žáky intenzivněji, neboť pracuje pouze s polovinou třídy. Někteří žáci navíc navštěvují 1x týdně volitelný (dvouhodinový) literární seminář.

Ve třídě V7.B se výzkumu zúčastnilo celkem 20 žáků, 12 dívek a 8 chlapců. Tuto

skupinu jejich vyučující charakterizovala jako bezproblémovou a aktivní, ve třídě není zařazen žádný žák se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve třídě 3.A se výzkumu zúčastnilo celkem 25 žáků, 18 dívek a 7 chlapců. Žáky této třídy jejich vyučující charakterizoval jako svědomité, aktivní a ochotně pracující. Rádi komunikují a jsou tvůrčími osobnostmi. Dvě žákyně využívají podpůrná opatření, a to větší množství času na vypracování zadaných úloh.

Ve třídě V7.A se výzkumu zúčastnilo celkem 25 žáků, 19 dívek a 6 chlapců. Tuto skupinu jejich vyučující charakterizovala jako třídu aktivní spíše mimo rozsah běžné výuky. Žáci tvoří prezentace, recitují a připravují si náročnější slohové práce. V rámci běžné výuky je tato třída méně aktivní, objevuje se zde několik studentek s mimořádnými vědomostmi a dovednostmi. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami se v této skupině nevyskytují.

10.4 PRŮBĚH VÝUKY

Všechny tři vyučovací jednotky, ve kterých jsme výzkum uskutečnili, trvaly 45 min a probíhaly následovně.

S žáky jsme se přivítali, představili se jim a sdělili jim téma výuky, kterým je psaní krátkého souvislého textu na základě hlavní myšlenky filmu. Žáci byli motivováni tím, že se v hodině budou dívat na krátkou filmovou ukázkou.

Na začátku hodiny byly zopakovány slohové útvary vyučovací metodou brainstorming. Dobrovolně se nikdo nepřihlásil, proto byl náhodně zvolen žák, který šel zapisovat k tabuli. Doprostřed tabule napsal nadpis SLOHOVÉ ÚTVARY. Následně mu ostatní spolužáci diktovali slohové útvary, které má zapsat, a vzájemně si při tom radili. Mezitím jsme si připravili film k promítání.

Po zhruba třech minutách jsme provedli brainstorming. Na určité útvary jsme se doptali (na tabuli byl napsán popis pracovního postupu, proto byla žákům položena otázka, který jiný popis ještě znají). Ptali jsme se také na rozdíly mezi slohovými útvary úvaha a výklad, na co se zaměřuje charakteristika člověka a na co se zaměřuje popis osoby, co musí obsahovat vypravování (zápletku, napětí).

Následovalo zhlédnutí filmu *Shadow Puppets*, žáci byli předem upozorněni na výskyt lehce drastické scény. Také byli poučeni o tom, že film není odpočinkový, ale obsahuje důležitou myšlenku, o které budou následně psát. A také byli nasměrováni, že si mají všimnout především jedné z postav.

Po zhlédnutí filmu každý žák obdržel pracovní list (pracovní list se nachází v podkapitole 8.6.1 na s. 52 této diplomové práce). V prvním cvičení měli žáci za úkol charakterizovat film jedním libovolným slovem, toto slovo mohlo být pocit, barva, charakteristika, filmové zpracování, tvar aj. Většina žáků svá slova prezentovala nahlas na základě náhodného vyvolání. Pouze jedna žákyně toto slovo nevymyslela.

Zadání úkolu nebylo patrně vysvětleno tak, aby ho všichni žáci pochopili stejně. Záměrem bylo charakterizovat jedním slovem především **pocit** z filmu, nikoliv film samotný. Nicméně i tak žáci film charakterizovali spíše prostřednictvím pocitů.

Ve druhém cvičení byli žáci seznámeni s reflexí filmu pomocí metody pětílístek (včetně uvedení konkrétního příkladu: pes – obětavý a poslušný – zachraňuje, poslouchá, pomáhá – pes je přítel člověka – záchranář). Následně žáci vyplnili pětílístek na základě vlastního pochopení tématu filmu. Tato aktivita trvala déle, než jsme předpokládali. Žáci pětílístek vyplňovali přibližně 5 minut.

Žáci poté prezentovali nahlas své pětílístky, nejprve dobrovolníci, poté vyvolání (někteří odmítli svůj pětílístek před třídou přečíst). V tomto okamžiku měli ostatní žáci vnímat rozmanitost odpovědí, různé pohledy na téma filmu. Pokud někdo určil jako téma filmu vězení, byl upozorněn, že vězení je pouze prostředí, ve kterém se děj odehrává, avšak film má hlubší myšlenku.

Po reflexi následovalo samotné psaní souvislého krátkého textu vycházejícího z hlavní myšlenky filmu. Každý žák měl napsat svůj text na základě vlastního pochopení hlavní myšlenky filmu, na psaní měli žáci zhruba 15 minut.

Pět minut před koncem hodiny byli žáci upozorněni, aby dokončili poslední myšlenku, nezapomněli svému textu vymyslet název a pracovní listy podepsali křestním jménem.

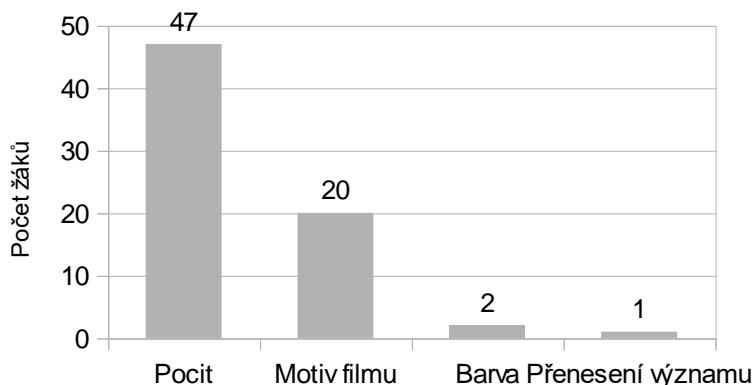
V závěru vyučovací hodiny bylo provedeno její shrnutí. Uvedli jsme, že ačkoliv byl film kreslený, obsahoval hlubokou myšlenku, kterou byla nezlomnost lidského ducha. Poděkovali jsme žákům za spolupráci a výuka skončila.

10.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Interpretaci výsledků jsme rozdělili na 3 části, první část tvoří interpretace výsledků metody jednoho slova, druhou část tvoří interpretace pětílístků a třetí část tvoří interpretace vytvořených textů (včetně jejich názvů).

10.5.1 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ METODY JEDNOHO SLOVA

Graf 1: Charakteristika filmu prostřednictvím jednoho slova

Zdroj: vlastní

Při charakteristice filmu jedním libovolným slovem nejvíce žáků, konkrétně 47 žáků (67,1 %), charakterizovalo film prostřednictvím pocitu. 14 žáků zvolilo kladné pocity, ve 12 případech to byla „naděje“, dále pak „štěstí“ a „touha“. Zbývajících 33 žáků film charakterizovalo negativními nebo neutrálními pocity, nejčastěji prostřednictvím slov „strach“, „temnota“, „znepokojující“, „zvláštní“, „úzkost“ a „zmatek“.

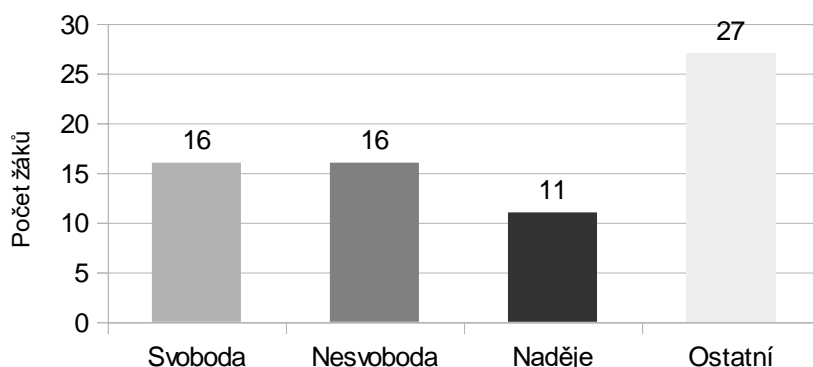
20 žáků (28,6 %), film charakterizovalo prostřednictvím slov vztahujících se k motivům filmu. Nejčastěji se jednalo o slova „svoboda“, „odlišnost“, „kreativita“, „svobodomyšlnost“ a „bezpráví“.

Malé množství žáků, konkrétně 2 žáci (2,9 %), film charakterizovalo prostřednictvím barvy, konkrétně šlo o slova „černobílá“ a „šedá“.

Pouze 1 žák (1,4 %) film charakterizoval prostřednictvím přenesení významu, konkrétně šlo o slovo „škola“.

10.5.2 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ METODY PĚTILÍSTEK

Graf 2: Téma filmu (z pohledu žáků) uvedené v metodě pětílístek

Zdroj: vlastní

Nejvíce žáků (22,9 %) považuje ve svém pětিলístku za téma filmu svobodu, stejné množství žáků (22,9 %) určilo jako téma filmu slova související s nesvobodou (vězení, bezpráví, útlak aj.). Naději ve svém pětিলístku považuje za téma filmu 11 žáků (15,7 %). Zbývající žáci (38,6 %) ve svých pětিলístcích určili jako téma filmu různorodá slova (naivita, štěstí, práce, systém, život, svět aj.).

Za zdařilá slova vystihující vhodně téma filmu, která se objevují v pětিলístku, považujeme například následující:

- naděje,
- odlišnost,
- nezdolnost.

Za zajímavé téma považujeme i téma „šťastný zajatec“, ačkoliv toto slovní spojení nesplňuje podmínku jednoslovného názvu. Naopak za méně zdařilá slova, která měla vyjádřit téma, považujeme slova „kontrola“ a „změna“.

Za zdařilá synonyma (či shrnující slova) vzhledem k tématu v pětিলístcích považujeme například:

- naděje/optimismus,
- bezpráví/útlak,
- šťastný zajatec/svoboda,
- nezdolnost/odpoutání.

Následující tematické dvojice považujeme za nevystihující (vzhledem k myšlence

filmu) či nezdařilé (vzhledem k tématu v pětilístku):

- změna/transformace,
- svět/pustina,
- systém/svoboda.

Celkem 5 žáků nevymyslelo shrnující slovo k prvnímu slovu vyjadřujícímu téma filmu, konkrétně se jednalo o shrnující výrazy či synonyma ke slovům „svoboda“, „nesvoboda“, „odlišnost“.

U některých žáků jsme zjistili chybné vyplnění pětilístku, ačkoliv vše bylo předem vysvětleno (včetně názorné ukázky). Tito žáci vztahovali svá adjektiva, verba a věty k postavě z filmu či filmu samotnému, nikoliv k tématu filmu. Ukázka chybného vyplnění pětilístku se nachází v příloze IV.

Dvě adjektiva vztahující se k tématu v pětilístku vymyslelo 69 žáků, pouze 1 žákyně nevymyslela druhé adjektivum vztahující se k tématu „svoboda“. Za nejzdařilejší dvojice adjektiv vzhledem k tématu v pětilístku žáka považujeme:

- vzácná a lidská (téma svoboda),
- naše a vnitřní (téma svoboda),
- osvobozující a potřebná (téma odlišnost),
- nečekaný a neovlivnitelný (téma život),
- nezlomná a trvající (téma naděje).

Za méně zdařilé dvojice (neboť se tato adjektiva nevztahují přímo k tématu v pětilístku) považujeme adjektiva:

- bezmocné a depresivní (téma svoboda),
- odlišný a silný (téma naděje).

Celkem 3 žáci (ze 70 žáků) nedokázali vymyslet třetí verbum k tématům „odlišnost“, „nesvoboda“ a „vězení“ ve svém pětilístku. Za nejzdařilejší verba vztahující se k tématu v pětilístku považujeme následující trojice:

- nevzdávat se, bojovat, doufat (téma naděje);
- omezuje, zastrahuje, utlačuje (téma bezpráví);
- hledat, pečovat, vážit si (téma svoboda);
- chránit, vážit si, nezapomínat (téma svoboda).

Za méně zdařilé či nezdařilé vzhledem k tématu v pětilístku považujeme trojice verb:

- bojuje, vymýšlí, odpracovává (téma naděje);
- podřizovat se, poslouchat, toužit (téma svoboda);
- nebát se, diskutovat, strachovat se (téma moc).

S vymyšlením věty vztahující se k tématu v pětilístku neměli žáci problém, vymysleli ji všichni. Za nejvíce zdařilé s ohledem na téma v pětilístku považujeme následující věty:

- Žít pro každou maličkost (téma vězení).
- Je poslední nezlomnou věcí (téma naděje).
- Hledání světla ve tmě (téma naděje).
- Dává vidinu lepšího zítřka (téma naděje).
- Ke štěstí stačí málo (téma štěstí).
- Deprese lze potlačit optimismem (téma deprese).
- Svobodu má každý svou (téma svoboda).

Za méně zdařilé či nezdařilé vzhledem k tématu v pětilístku naopak považujeme věty:

- Ve filmu se nemluví (téma odlišnost).
- Postava ráda tvoří stíny (téma bezpráví).
- Velká svoboda velice škodí (téma svoboda).

10.5.3 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ PSANÍ KRÁTKÉHO TEXTU

Ze vzorku 70 žáků nevymysleli název svému textu pouze 4 žáci. Ze zbývajících množství žáků jsme zaznamenali celkem 3x totožný název „Nevzdat se“/“Nevzdávat se“, 3x se opakoval také název „Naděje“, 2x se opakoval název „Svoboda“ a 2x se opakoval název „Světlo ve tmě“.

Nejčastěji se v názvech textů opakoval motiv svobody (11x), motiv naděje (10x), motiv života/společnosti/světa (10x), motiv světla (6x) a motiv duše/mysli (5x).

Za nejzdařilejší názvy (s ohledem na téma filmu) považujeme například:

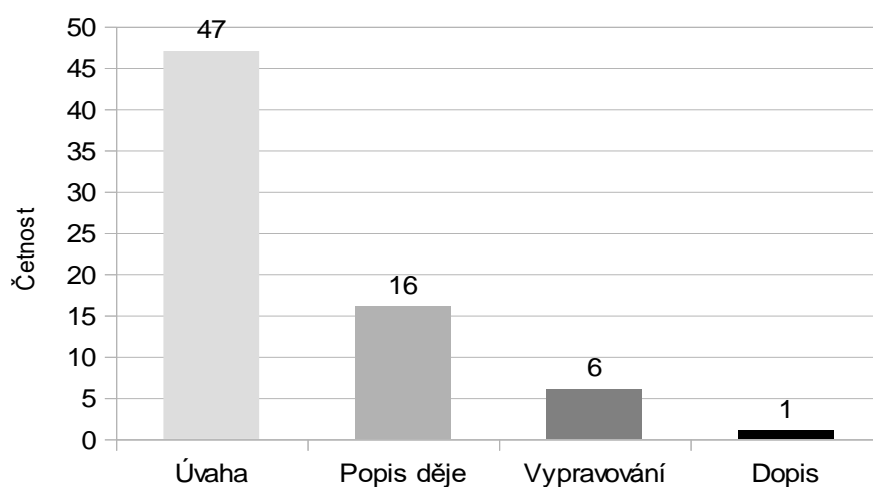
- Tvoří člověk společnost, nebo společnost člověka?;
- Proti proudu;
- Svobodná mysl;
- Pohled na svět;
- Volba štěstí;

- Malé světlo v srdci temnoty;
- Nastavení mysli;
- Volný vězeň.

Mezi méně zdařilé názvy patří například tyto:

- Úvaha;
- Práce.

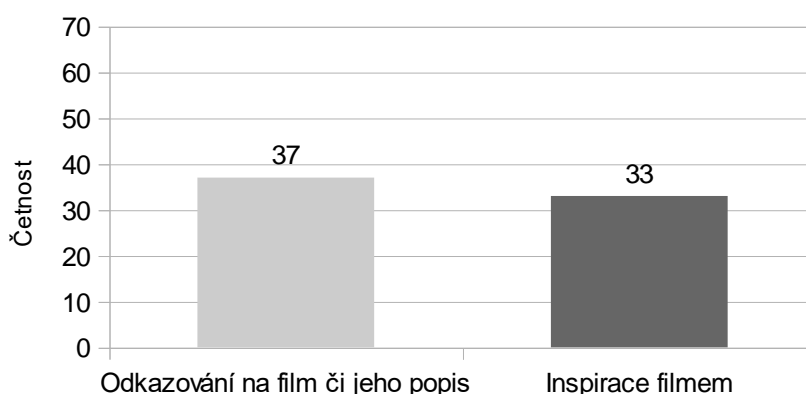
Graf 3: Texty obsahovaly prvky následujících slohových útvarů

Zdroj: vlastní

V 67,1 % obsahovaly texty žáků nejčastěji prvky úvahy (47 textů). V 16 případech (22,9 %) obsahovaly texty prvky popisu děje a v 6 případech (8,6 %) prvky vypravování, pouze v 1 případě (1,4 %) se vyskytuje slohový útvar dopis.

Graf 4: Míra závislosti textu na filmové ukázce

Zdroj: vlastní

Celkem 37 žáků (52,9 %) ve svých textech zmiňuje zhlédnutý film, a to formou odkazování, popřípadě film (nebo filmové postavy) přímo popisují. Zbývajících 47,1 % žáků (33 žáků) se filmovou ukázkou pouze inspirují a čerpají z ní náměty a motivy, které následně přenášejí do svých textů.

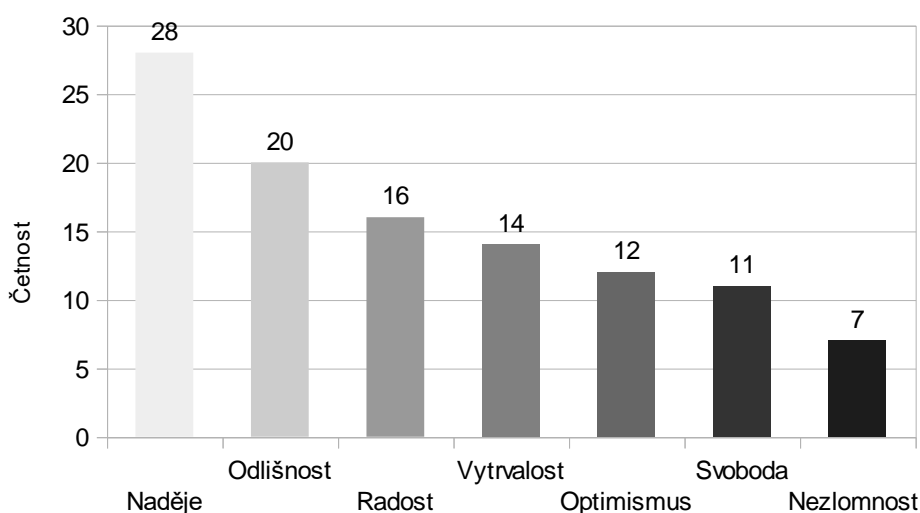
Ve 12 případech považujeme dvojici tématu (v pětilístku) a jeho synonyma vzhledem k hlavní myšlence filmu za nevystihující (jedná se např. o dvojice „svět/pustina“, „bezmoc/vyčerpání“, „změna/transformace“, „život/skutečnost“ aj.), avšak z těchto 12 případů se téma z pětilístku promítá do výsledného textu již pouze ve 2 případech. Jedná se o 2 případy, kdy žák určil jako téma filmu práci a ve svém textu píše po vzoru tématu z pětilístku pouze o práci a disciplíně, dále se jedná o případ, kdy žák určil téma filmu beznaděj a ve svém textu píše pouze o beznaději a blížící se vzpouře. U zbývajících 10 žáků se nevystihující téma z pětilístku nepromítá do tématu textu. Nejčastěji se jedná o případy, kdy má žák uvedené jako téma filmu „svoboda“, avšak ve svém textu se o svobodě nezmiňuje, ale píše například o hledání radosti a cesty, o naději a vnitřní síle. Zaznamenali jsme také případ, kdy žák za téma filmu považuje „bezmoc“, avšak jeho text je psán pozitivně, převažují motivy naděje, víry a pozitivního myšlení. Dále jedna žákyně ve svém pětilístku určila „svět/pustina“ jako téma filmu, avšak ve svém textu píše o naději, o kouzlu života, o výhodě odlišnosti a o společnosti.

Při analýze témat z pětilístku a motivů objevujících se v textu jsme zaznamenali

dalších 7 případů, kdy žák za téma filmu považuje „vězení“ (což je motiv filmu, nikoliv jeho hlavní myšlenka), avšak v 6 případech ze 7 ve svém textu o vězení nepíše, ale píše např. o naději, nezlomnosti člověka, o hledání krásy v temnu, o vytrvalosti aj. Pouze 1 žák psal dále o vězení i ve svém textu, avšak v přeneseném významu (uvěznění obrazovkami – doba internetu). Další 2 žáci sice v tématu pětিলístku měli téma „odlišnost“ a „svobodu“, avšak ve svých textech psali o totalitě a o kapitalismu.

V příloze V přikládáme ukázkou pracovního listu, ve kterém došlo ke změně tématu po provedené reflexi metodou pětिलístek.

Graf 5: Nejčastější motivy v textech žáků

Zdroj: vlastní

Nejčastěji se v textech objevuje motiv naděje (28×), často se také objevuje motiv odlišnosti či individuality (20×) a motiv radosti ze života či maličkostí v něm (16×). Zhruba 14× se objevuje motiv vytrvalosti (člověk, který se nevzdává) a 12× se objevuje motiv optimismu. Zhruba 11× se v textech objevuje motiv svobody a v 7× se objevuje motiv nezlomnosti člověka.

V každém textu (celkem 70) se objevuje minimálně 1 motiv, který je shodný s motivem vyskytujícím se ve filmové ukázce.

Pokud bychom považovali za hlavní myšlenku filmu nezlomnost, svobodomyšlnost,

naději, pozitivní myšlení, popřípadě ještě odlišnost, radost z maličkostí a vytrvalost, pak se tyto myšlenky objevily v textech u 65 žáků z celkového počtu 70 žáků.

Žáci své texty pojali opravdu různorodě, každý text byl jedinečný a obsahoval zajímavé myšlenky či názory. Za zajímavé myšlenky, které se vyskytují v textech žáků, považujeme např. následující:

- „...Pokud ale máme naději, víru a optimistický pohled na svět, nic pro nás nemusí být až tak zlé. Jde pouze o úhel našeho pohledu. Jak daný problém vnímáme a jak se my sami rozhodneme s ním naložit.“ (žákyně V7.A, zkráceno)
- „...jedinou cestou ke štěstí je naše duševní svoboda. Pokud se budeme neustále jen snažit naplňovat očekávání ostatních a nebudeme nic dělat pro sebe, tak nikdy nenajdeme svobodu a ani štěstí. Vše je jen v naší hlavě.“ (žákyně V7.A, zkráceno)
- „... protože občas je důležitější pohled na svět než jaký život doopravdy je.“ (žákyně 3.A, zkráceno)

V textech se zřídka objevují také myšlenky o totalitních režimech. „Video je náznakem toho, co už tady v našich novodobých dějinách bylo. Pro mě je hlavní myšlenka svoboda slova, která se, když se podíváme krátkým výletem do historie, za dob socialismu hodně potlačovala.“ (žák 3.A) „V dnešní době bere většina lidí svobodu jako samozřejmost. Dříve v historii tomu tak však nebylo. Kvůli svobodě se vedly války. I v totalitních režimech...“ (žák V7.B) „Kapitalismus. Choroba lidstva, na kterou není lék. Pracuj, abys mohl přežít.“ (žákyně V7.B) „Myslím si, že hlavním cílem filmu bylo člověku ukázat, jak důležitá je svoboda a zároveň pravděpodobně zobrazuje tehdejší situaci za komunistické doby.“ (žákyně V7.A) „... ale z historie víme, že ne vždy ji všichni brali stejně. Byli lidé, kteří právo radosti brali jiným.“ (žákyně V7.A, zkráceno)

Níže prezentujeme vybrané příklady textů, které považujeme za velmi zdařilé (ukázkou jednoho zdařilého textu přikládáme do přílohy VI):

- „V nejtěžších chvílích je důležité nepřestávat věřit. Mít vždy naději a doufat v lepší zítřky. Ve filmu bylo patrné, že stačí trochu změnit pohled na svět, radovat se z maličkostí a člověk může být šťastný. Někdy jsou lepší chvíle a životní etapy, jindy zas horší, ale štěstí je vždy jen naše volba. Nejdůležitější je nenechat se pohlit špatnými myšlenkami, neutopit se v depresích, a naopak soustředit se na věci, které nás dělají šťastnými.“ (Volba štěstí, žákyně V7.B)

- „Náš svět je plný kontrastů. Všichni jsme si podobní, ale zároveň tak odlišní. Všichni děláme stejnou věc, ale jiným způsobem. Je to právě tento rozdíl, který nás nutí vybočovat z davu. Naše individualita, která tvoří obrazce rozdílných osudů. To, co vás ale odlišuje, ten světelný paprsek jiné intenzity, je ale reflektor, který vás staví před zraky ostatních. Buďme jiní, buďme originály, co se liší, jen za jakou cenu. Není snad nakonec lepší nevybočit? Zůstat ve stínu, který nás halí. Co si jen vybrat?“ (Ve stínu vidím světlo, ve světle vidím stín, žákyně V7.B)
- „Škola, práce, kroužky, vydělat peníze, platit poplatky, jídlo, sport. A znovu. A znovu. Pořád dokola. Mnozí takto žijí. Trápí se starostmi, které jim ostatní nakukali, že mají, ale málokdy si uvědomí, že dveře v tomto vězení neustálého koloběhu věcí kolem nás nejsou zamčené.
Děšť, sníh, vítr hrající si s větvemi stromů, sladký dortík a hele, červenka! Jak nádherné hvězdy na noční obloze. Kolik jich už vyhaslo? Člověk přeci nemůže jen existovat a zaobírat se problémy. Lidé si volí, jak na život pohlížejí. Nenechat si sebrat své světlo je pravým klíčem ke štěstí. Život není fér, ale i z klacků, které nám ostatní hází pod nohy, můžeme přeci postavit hrad.“
(Autopilot vypnut, žákyně V7.A)

11 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Pro svůj další výzkum jsme zvolili jako nástroj dotazník pro středoškolské učitele českého jazyka a literatury. Tento dotazník zjišťuje zkušenosti středoškolských učitelů s využitím filmu ve vyučování českému jazyku. Dotazník jsme vytvořili na webové stránce survio.com a následně jej sdíleli na facebookových stránkách pro učitele (Učitelé+, KČJ FPE ZČU, Učiteléučitelům.cz, Učitelé češtiny sobě aj.). Dále jsme tento dotazník rozeslali prostřednictvím e-mailu a Messengeru středoškolským učitelům českého jazyka a literatury.

Dotazník tvoří 8 uzavřených otázek a 2 otevřené otázky, přičemž poslední otevřená otázka je nepovinná (zjišťuje osobní zkušenost učitele s využitím jednoho konkrétního filmu ve vyučování českému jazyku). V případě, že středoškolský učitel film jako výukovou metodu ve vyučování českému jazyku nevyužívá, odpovídá pouze na první 2 otázky. Zbývající otázky jsou zaměřeny na využívání filmu ve vyučování českému jazyku na střední škole.

Sběr dat probíhal zhruba tři týdny, konkrétně od 21. února 2024 do 10. března 2024. Náhled celého dotazníku je k dispozici v příloze VIII.

11.1 VZOREK RESPONDENTŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

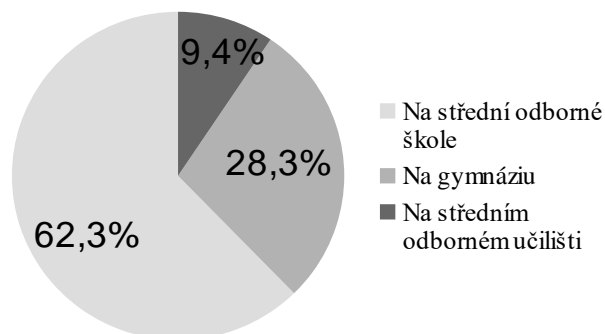
Respondenty dotazníkového šetření jsou středoškolští učitelé českého jazyka a literatury. Kontakty na tyto učitele jsme získali prostřednictvím facebookových skupin a prostřednictvím oficiálních webových stránek jednotlivých středních škol (seznamy škol jsme získali na webových stránkách www.seznamskol.eu).

Nedokážeme odhadnout, kolik učitelů jsme oslovili prostřednictvím sdílení dotazníku ve skupinách na Facebooku, ale prostřednictvím e-mailu a Messengeru jsme jmenovitě oslovili 101 učitelů z celé České republiky. Dotazník vyplnilo celkem 53 učitelů a na stránkách, kde byl dotazník umístěn, jsme zaznamenali 78 návštěv.

11.2 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

1. V současnosti vyučuji český jazyk:

Graf 6: Současná výuka

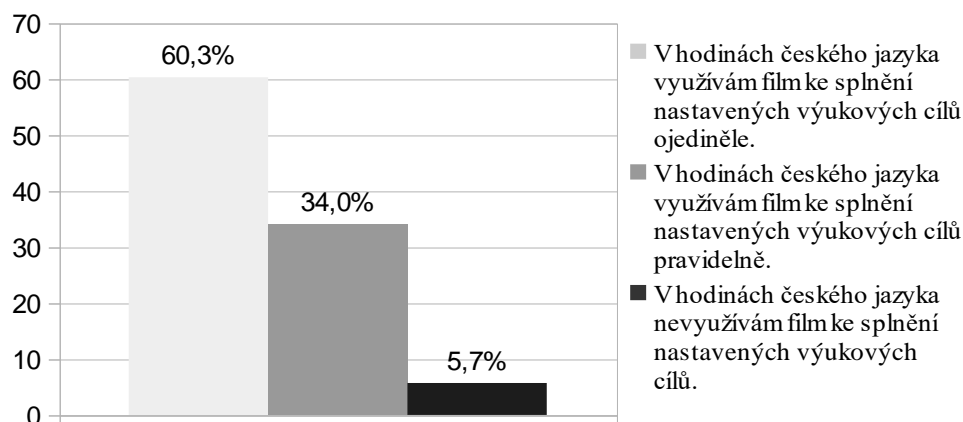
Zdroj: vlastní

Největší počet dotazovaných učitelů (62,3 %) v současnosti vyučuje český jazyk na střední odborné škole. 28,3 % dotazovaných učitelů nyní vyučuje český jazyk na gymnáziu a pouze 5 dotazovaných učitelů (9,4 %) nyní vyučuje český jazyk na středním odborném učilišti.

2. Vyberte tvrzení, které pro vás platí.

- V hodinách českého jazyka využívám film ke splnění nastavených výukových cílů **spíše ojediněle**.
- V hodinách českého jazyka využívám film ke splnění nastavených výukových cílů **pravidelně**.
- V hodinách českého jazyka **nevyužívám** film ke splnění nastavených výukových cílů

Graf 7: Využívání filmu ve výuce

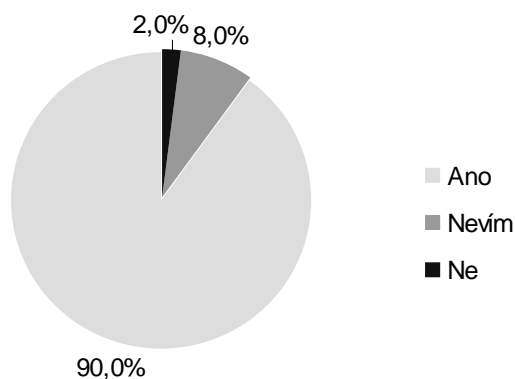

Zdroj: vlastní

Většina dotazovaných učitelů (60,3 %) využívá film v hodinách českého jazyka ke splnění výukových cílů **o jediné**. Dalších 34 % učitelů využívá film v hodinách českého jazyka ke splnění nastavených výukových cílů **pravidelně**. A pouze 5,7 % učitelů **nevyužívá** film v hodinách českého jazyka ke splnění nastavených výukových cílů.

3. Osvědčilo se vám využití filmu ve vyučování českému jazyku?

Graf 8: Osvědčení využití filmu ve výuce ČJ

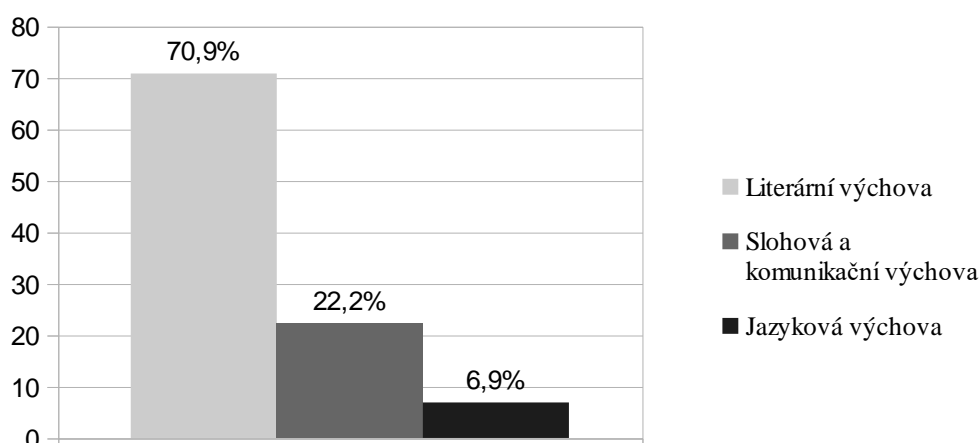

Zdroj: vlastní

Téměř všem dotazovaným učitelům (90 %) se osvědčilo využití filmu ve výuce českého jazyka. Pouze 2 % se film ve vyučování českému jazyku neosvědčil. Zbývajících 8 % dotazovaných neví.

4. Ve které složce českého jazyka využíváte film ve výuce českému jazyku na SŠ?

Graf 9: Využití filmu v konkrétních složkách českého jazyka

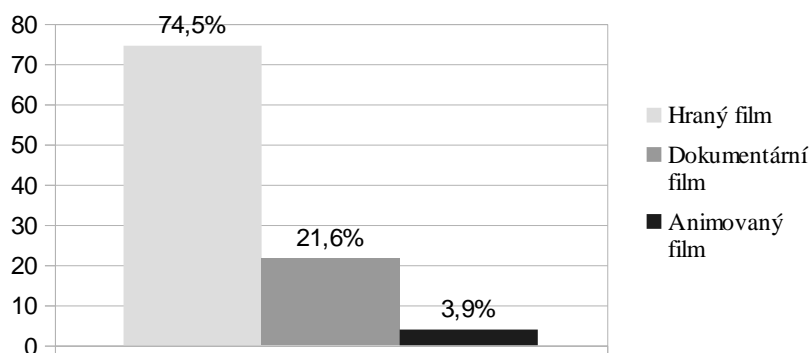

Zdroj: vlastní

Nejčastěji dotazovaní učitelé (70,9 %) využívají film v literární výchově. Část dotazovaných učitelů (22,2 %) využívá film v hodinách komunikační a slohové výchovy a pouze 6,9 % učitelů film využívá v jazykové výchově.

5. Který typ filmu nejčastěji využíváte ve vyučování českému jazyku na SŠ?

Graf 10: Nejčastěji využívané typy filmů ve výuce ČJ

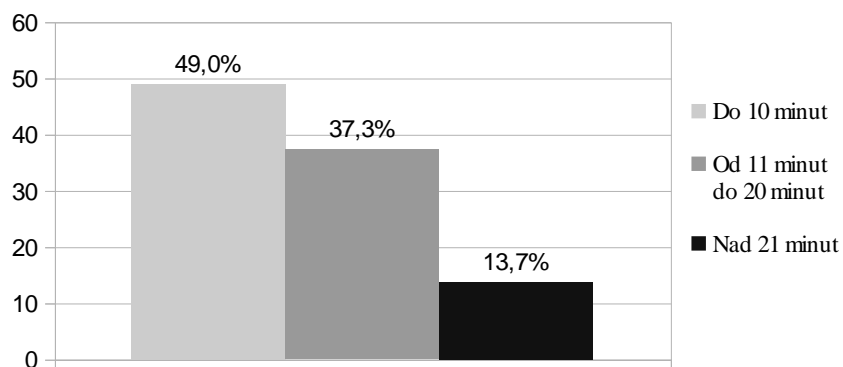

Zdroj: vlastní

Ve vyučování českému jazyku většina dotazovaných učitelů (74,5 %) nejčastěji využívá hraný film. Část dotazovaných učitelů (21,6 %) ve výuce nejčastěji využívá dokumentární film a pouhé 3,9 % učitelů ve výuce nejčastěji využívá animovaný film.

6. Jak dlouhý film nejčastěji využíváte ve vyučování českému jazyku na SŠ?

Graf 11: Nejčastější délka filmu

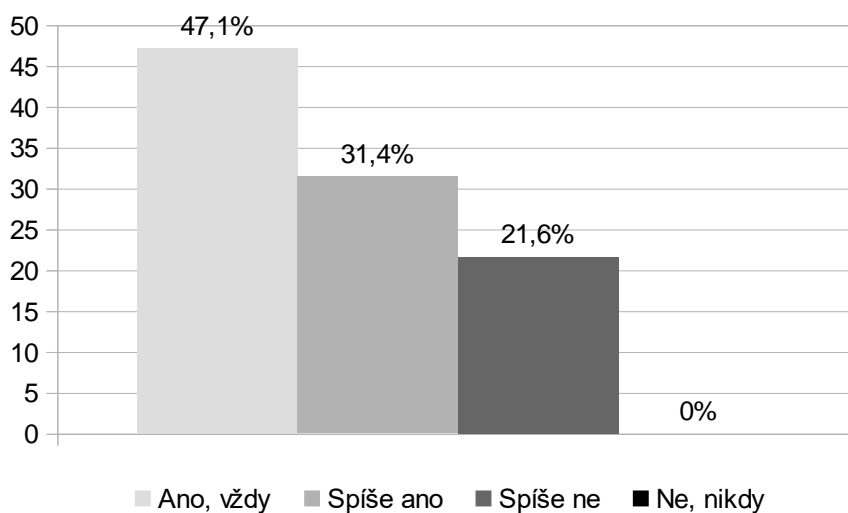
Zdroj: vlastní

Polovina učitelů (49 %) nejčastěji při výuce českému jazyku využívá film s délkou do 10 minut. Část dotazovaných (37,3 %) nejčastěji využívá film s délkou v rozmezí od 11 do

20 minut a pouze 13,7 % dotazovaných učitelů využívá nejčastěji film s délkou přesahující 21 minut.

7. Provádíte reflexi emocí po filmové projekci?

Graf 12: Provádění reflexe emocí po filmové projekci

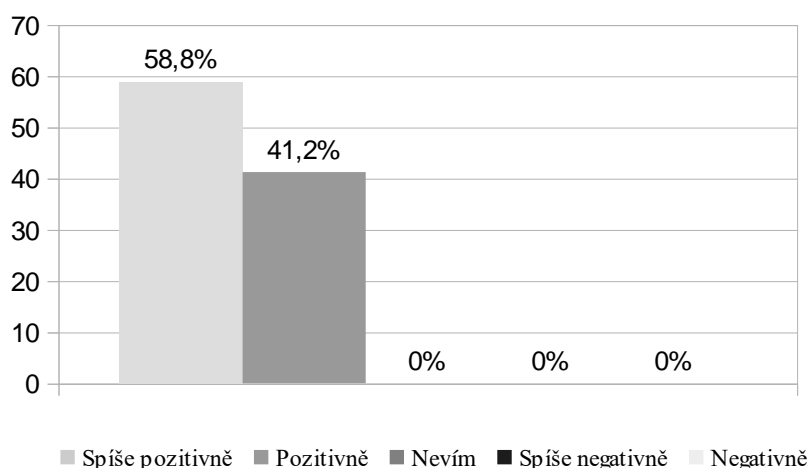

Zdroj: vlastní

Většina dotazovaných učitelů (47,1 %) provádí reflexi emocí po filmové projekci vždy. Zbývajících 31,4 % učitelů spíše provádí reflexi emocí a 21,6 % učitelů reflexi emocí spíše neprovádí. Nikdo z dotazovaných nevolil variantu, že reflexi emocí neprovádí.

8. Jak žáci reagují na využití filmu ve vyučování českému jazyku na SŠ?

Graf 13: Reakce žáků na film ve vyučování českému jazyku

Zdroj: vlastní

Všichni dotazovaní učitelé uvedli (100 %), že žáci reagují na využití filmu ve vyučování českému jazyku spíše pozitivně či pozitivně. Nikdo z dotazovaných neuvedl, že žáci na film reagují negativně či spíše negativně.

9. Které cíle naplňujete prostřednictvím filmu ve vyučování českému jazyku na SŠ?

V předposlední otázce byli učitelé českého jazyka tázáni, které cíle naplňují prostřednictvím filmu ve vyučování českému jazyku na střední škole. 26,4 % dotazovaných učitelů na tuto odpověď nereagovalo. Zaznamenané odpovědi prezentujeme níže (seřazeny od nejčastějších odpovědí po méně časté):

- Porovnání literární předlohy s filmovou předlohou.
- Motivace žáků.
- Film jako zdroj informací pro další práci.
- Diskuze.
- Žák vyjádří svůj názor a obhájí ho.
- Produkce textu na základě zhlédnutého filmu.
- Seznámení žáků s danou dobou prostřednictvím filmu.

- Charakteristika postav.
- Analýza filmového zpracování.
- Multimediální výchova.

Na závěr byli učitelé tázáni, zda mohou krátce popsat svou osobní zkušenost s využitím jednoho konkrétního filmu ve vyučování českému jazyku. Odpověď k této otázce byla nepovinná. Zde jsou nejzajímavější odpovědi:

- „Žáci si z dokumentárního filmu o Jaroslavu Haškovi pamatují zajímavosti z jeho života, které ovlivnily jeho tvorbu.“
- „Staré české černobílé zpracování Bílé nemoci, které obsahuje ve filmové verzi pasáž, v níž dr. Galén svému příteli, lékaři, prozrazuje, jakým způsobem je třeba připravit lék. Pokud žáci četli Čapkovu verzi, jsou schopni porovnat, jak se obě vyznění – filmu a dramatu – liší.“
- „Probírali jsme Otu Pavla a jeho zajímavý osud – pomocí ukázky z filmu Zlatí úhoři jsem žákům přiblížila jak spisovatele, tak jeho dílo, tak režiséra filmu.“
- „Pravidla moštárny – závěr příběhu, v původním znění, využití tandemové výuky s AJ, česky argumentační esej, příprava na slohovou práci o problémech porušování pravidel ve společnosti.“
- „Poměrně často využívám filmy Slavné dny na Streamu. Stručně, věcně postihnou realie, do kterých pak zasazujeme literární autory a díla. Využívám ráda film Máj, pomáhá s pochopením textu.“
- „Například z kratších dokumentů se mi osvědčily Hvězdičky z archivu ČT. Konkrétně Karel Čapek.“
- „Například filmové zpracování Hugových Bídníků. Filmová ukázka byla porovnána s literární předlohou na základě čítankové ukázky, kterou si žáci ve skupinách přečetli. Po zhlédnutí filmové ukázky dostala každá skupina úkoly, které žáci vypracovali a odprezentovali před ostatními (porovnání dějové linky literární a filmové, charakteristika hlavní postavy Jeana Valjeana, pohnutky, které ho vedly k jeho mravní nápravě, dokázat, že se jedná o romantické dílo, ...).“

- „Např. film Král tančí – pouze vybrané sekvence, kterými je prokládán výklad o klasicistním divadle, zejm. o komedii, baletu, Molièrově osobě a způsobech produkce ve dvorském prostředí. Např. film Zamilovaný Shakespeare - celý - detekování jednotlivých aspektů alžbětinského divadla a Shakespearovy tvorby Vynikající pokud jde o názornost a zpřítomnění probíraného období, kladná odezva a zaujetí studentů.“
- „K. J. Erben – Kytice a Brabcova filmová adaptace díla - seznámení se s typickými znaky balad a tvorbou Erbena - uchopitelnost určení časoprostoru - symbolika, deskripce apod. - odchylky filmového zpracování od knižní podoby (viz Vodník).“
- „Andalusie pes – názorné vysvětlení surrealismu, následně studenti píšou recenzi na film. Navíc hledáme prvky surrealismu - debata.“
- „Aby si žáci dokázali lépe představit, kdo je to Hrabalův pábitel, pustili jsme si pár ukázek z filmu Postřižiny. Konkrétně se jednalo o scény s hlučným strýcem Pepinem.“

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo navrhnout různé aktivity pro práci s krátkými filmy různého tematického zaměření v hodinách slohové a komunikační výchovy na střední škole, práce obsahuje šest příprav na vyučovací jednotky s využitím konkrétních filmových ukázek a dalších devět námětů na různé aktivity pro práci s krátkým filmem.

Provedli jsme výzkum na Prvním českém gymnáziu v Karlových Varech ve třetím ročníku. Výzkumu se zúčastnily všechny tři třídy, celkem 70 žáků. Při výuce jsme použili sedmiminutový animovaný film s názvem *Shadow Puppets*, jehož režisérem je Chuck Gamble. V hodině jsme pracovali s pracovním listem, ve kterém jsme uplatnili 2 didaktické metody reflexe, konkrétně metodu jednoho slova a metodu pětílístku. Žáci měli za úkol napsat krátký souvislý text vycházející z hlavní myšlenky filmu. Cílem výzkumu této práce bylo zjistit, jak si žáci poradili s úkolem napsat krátký souvislý text vycházející z hlavní myšlenky filmu. Zjišťovali jsme také, které slohové útvary si žáci nejčastěji volili pro tvorbu svých krátkých textů a které motivy nejčastěji jejich texty obsahovaly, a ověřovali jsme efektivitu didaktické metody pětílístku ve fázi reflexe.

Výsledky analýzy pracovních listů ukázaly, že při uplatnění metody jednoho slova žáci film nejčastěji charakterizovali prostřednictvím emocí, konkrétně ve 47 případech. Zjistili jsme, že ačkoliv se u 12 žáků v jejich pětílístku objevilo slovo nevystihující téma filmu (např. svět, bezmoc, změna, život), následně se tato témata v textech u 10 žáků neobjevila. Další 7 žáků uvedlo ve svém pětílístku jako téma filmu vězení (což je pouze prostředí, ve kterém se děj filmu odehrává), avšak následně se u 6 z nich tento motiv v jejich textu neobjevuje. Lze konstatovat, že reflexe pětílístků přispěla u těchto žáků k upřesnění hlavního tématu filmu. Motiv vězení se i nadále objevuje pouze u jedné žákyně, a to v přeneseném významu (uvěznění obrazovkami). U 2 žáků jsme pozorovali relativně odpovídající téma v jejich pětílístku, avšak jejich texty obsahovaly motivy přímo nesouvisející s hlavní myšlenkou filmu. S ohledem na tato zjištění můžeme považovat didaktickou metodu pětílístku ve fázi reflexe za relativně efektivní.

V žakovských pracích se nejčastěji objevovaly motivy naděje, odlišnosti a radosti ze života či z maličkostí. Texty žáků nejčastěji obsahovaly prvky úvahy (67,1 %), ale i prvky popisu děje (22,9 %) a prvky vypravování (8,6 %), pouze v 1 případě (1,4 %) byl text psán ve slohovém útvaru dopis. Všichni žáci vytvořili na základě filmové ukázky jedinečné texty,

kteře obsahovaly zajímavé myšlenky a názory. Žáci na film nahlíželi z různých úhlů pohledu, a proto byly jejich texty velmi různorodé a individuální. Ve všech textech se objevil aspoň jeden motiv totožný s motivem objevujícím se ve filmu. Hlavní myšlenku filmu, promítnutou do textů, pochopilo přibližně 65 žáků (92,9 %). Převážně vznikly velmi zdařilé a myšlenkově koherentní texty. Při analýze textů jsme si všimli častých chyb v interpunkci, nicméně analýza chyb nebyla cílem této práce.

Dotazník, který jsme zadali 53 středoškolským učitelům, ukazuje jejich zkušenosti s využitím filmu ve vyučování českému jazyku. Většina dotazovaných (90 %) se shodla na tom, že se jim film ve výuce osvědčil a žáci na film ve výuce reagují pozitivně či spíše pozitivně (100 %).

Důležité je ve vyučování s filmem pracovat pravidelně, avšak více než polovina dotazovaných učitelů (60,3 %) film ve vyučování českému jazyku využívá ojedinele a pouze 5,7 % dotazovaných film ve vyučování českému jazyku nevyužívá vůbec. Nejvíce učitelů (70,9 %) film využívá v literární výchově, ve slohové a komunikační výchově je to pouze 22,2 % respondentů. Ve výuce nejčastěji učitelé volí hraný film (74,5 %) s délkou filmové ukázky nepřesahující 10 minut (49 %). Nejméně dotazovaní učitelé využívají animované filmy (3,9 %) a filmy s délkou přesahující 21 minut (13,7 %). Nikdo z dotazovaných nevedl, že reflexi emocí po filmové projekci neprovádí, a pouze 21,6 % učitelů reflexi emocí spíše neprovádí.

Věříme, že tato diplomová práce může sloužit jako zdroj inspirace pro středoškolské učitele českého jazyka a literatury. V komunikační a slohové výchově je využití filmu velmi žádoucí, protože efektivní práce s filmem v hodinách umožňuje žákům nejen rozvíjet komunikační dovednosti, ale dává žákům příležitosti i pro jejich emocionální a kritické poznání světa, pro porozumění sobě i druhým a pro rozvoj empatie.

RESUMÉ

Hlavním cílem předkládané práce je navrhnout aktivity vhodné pro práci s krátkým filmem v hodinách slohové a komunikační výchovy na střední škole.

Cílem výzkumu je zjistit, jak si žáci poradili s vytvořením krátkých textů vycházejících z hlavní myšlenky filmové ukázky, a ověřit účinnost didaktické metody pětílístku ve fázi reflexe. Cíl výzkumu byl zjištěn na základě analýzy pracovních listů. Zjišťovali jsme také zkušenosti středoškolských učitelů s využitím filmu ve vyučování českému jazyku prostřednictvím dotazníku.

Obsahem této diplomové práce je teoretická a praktická část. Teoretická část se zabývá masovými médii, filmem a jeho žánry, neboť jsme toto médium použili ve výzkumu jako prostředek k dosažení cíle výuky, očekávanými výstupy slohové a komunikační výchovy na gymnáziu a mediální výchovou. Dále obsahuje specifika filmu ve vyučování, didaktické aspekty zařazení krátkého filmu do výuky, metodiku práce s filmem a možné problémy při práci s filmem. Teoretická část je uzavřena kapitolou, která se zabývá reflexí emocí po filmové projekci.

Praktická část obsahuje 6 příprav na vyučovací jednotky s využitím krátkých filmů, dalších 9 námětů na aktivity pro práci s krátkým filmem a také výsledky výzkumu a dotazníkového šetření. Výzkumu se zúčastnily tři třídy třetího ročníku Prvního českého gymnázia v Karlových Varech, celkem 70 žáků. Dotazníkové šetření pro učitele vyplnilo 53 středoškolských učitelů českého jazyka z celé České republiky.

Výsledky analýzy pracovních listů ukázaly, že žáci vytvořili převážně zdařilé a myšlenkově koherentní texty. Nejčastěji ve svých textech uplatňovali prvky úvahy. Byla také prokázána relativní účinnost didaktické metody pětílístku ve fázi reflexe, neboť u 16 žáků z 19 reflexe pětílístků přispěla k upřesnění hlavního tématu filmu.

Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že učitelé film využívají ve výuce nejčastěji ojediněle, avšak film považují za metodu, která se osvědčila a na kterou žáci reagují převážně pozitivně. Nejčastěji film učitelé uplatňují v literární výchově a volí hraný film s délkou ukázky do 10 minut.

Klíčová slova: český jazyk a literatura, krátkometrážní film, metody reflexe, střední škola, komunikační a slohová výchova, didaktika českého jazyka

RESUME

The main aim of this thesis is to propose activities suitable for working with short films in essay and communication education in high school. The aim of the research is to find out how students coped with the creation of short texts based on the main idea of the film and to verify the effectiveness of the didactic method of the five-letter word in the reflection phase. The aim of the research was determined by analysing the worksheets. We also investigated the experience of high school teachers with using film in teaching Czech language through a questionnaire.

The content of this thesis is the theoretical and practical part. The theoretical part deals with mass media, film and his genres, the expected outcomes of essay and communication education at high school and media education. It also includes the specifics of film in the teaching, didactic aspects of including short film in the teaching, methodology of working with film and possible problems in working with film. The theoretical part is concluded with a chapter on the reflection of emotions after a film screening.

The practical part contains 6 preparations for teaching using specific short films, another 9 ideas for activities for working with short films and the results of the research and questionnaire survey. Three classes of third year of the First Czech Gymnasium in Karlovy Vary participated in the research, the total sample consisted of 70 students. The questionnaire survey for teachers was completed by 53 high school Czech language teachers from all over the Czech Republic.

The results of the analysis of the worksheets showed that the students produced mostly successful and coherent texts. Most often they applied elements of reflection essay in their texts. The relative effectiveness of the didactic five-letter method in the reflection phase was also demonstrated, as 16 out of 19 students did not use in their texts an unsatisfactory topic from their five-letter text. The results of the questionnaire survey showed that teachers use film most sporadically in their teaching. But they consider film to be a method that has proved successful and to which students respond mostly positively. Teachers use film most often in literary education, choosing feature films with maximum length to 10 minutes.

Keywords: Czech language and literature, short film, reflection methods, high school, communication and essay education, didactics of Czech language

SEZNAM LITERATURY

BALADA, Jan (2007). *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 978-80-87000-11-3.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara (2019). *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0553-3.

CASETTI, Francesco (2008). *Filmové teorie 1945-1990*. V Praze: Akademie múzických umění. ISBN 978-80-7331-143-8.

ČECHOVÁ, Marie (1998). *Komunikační a slohová výchova*. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). Praha: ISV. ISBN 80-85866-32-3.

DANIEL, František; DVOŘÁK, František A. a KRATOCHVÍL, Miloš Václav (1964). *ABC scenáristiky: Základy filmové dramaturgie: Žánry ve filmu: Určeno pro posl. denního i dálkového studia Filmové AMU*. Učební texty vysokých škol (SPN). Praha: SPN.

DET DANSKE FILMINSTITUT (2023). Film vhodný pro výuku ve školách: Jak má vypadat vhodný film do výuky?. Online. In: ASFAY (Asociace pro filmovou a audiovizuální výchovu). *Film a výchova: vše o filmové a audiovizuální výchově v ČR*. © 2017-2021. Dostupné z: <https://www.filmvychova.cz/2023/08/16/film-vhodny-pro-vyuku-ve-skolach-jak-ma-vypadat-vhodny-film-do-vyuky/>. [cit. 2024-01-12].

FOSTER, Thomas C (2017). *Jak číst film: cinefilův průvodce po světě pohyblivých obrázků*. Přeložil Lucie CHLUMSKÁ. Brno: Host. ISBN 978-80-7577-183-4.

GAMBLE, Chuck (režisér), 1994. *Shadow Puppets*. Film. USA.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie a David ŠTĚPÁNEK (1998). *Média – prostředky transferu informací*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN isbn80-210-1992-1.

HIGTON, Shaun (režisér), 2014. *What's on Your Mind?*. Film. Norsko.

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara (2009). *Masová média*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-466-3.

KALLISTA, Jaromír. *Filmová produkce. Studijní materiál filmové školy*. PRAHA: Famu

LIČMANOVÁ, Kateřina (režisér), 2014. *Příběh*. Film. Česko.

LUŽNÁ, Lenka (2012). *Možnosti využití filmu ve výuce německého jazyka na středních školách*. Diplomová práce. prof. PhDr. Helena Grecmanová, Ph.D. (vedoucí práce). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/tf9504/>. [cit. 2024-02-19].

MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

MCQUAIL, Denis (2007). *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 3. Přeložil Marcel KABÁT, přeložil Jan JIRÁK. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-338-3

MCQUAIL, Denis (2009). *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-574-5.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2016). *Český jazyk a literatura: katalog požadavků ke společné části maturitní zkoušky platný od školního roku 2017/2018*. Online. In: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. © 2019. Dostupné z: <https://maturita.ceremat.cz/files/files/katalog-pozadavku/katalog-pozadavku-2018-CJL.pdf>. [cit. 2024-01-12].

NAMOWICZ, Kate; PORRAS, Skyler (režisér), 2020. *Mime your Manners*. Film. USA.

NOVOTNÝ, David Jan (1995). *Chcete psát scénář?* Praha: Akademie múzických umění. ISBN 80-85883-07-4.

PETTY, Geoffrey (2004). *Moderní vyučování*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 80-7178-978-X.

PRVNÍ ČESKÉ GYMNÁZIUM V KARLOVÝCH VARECH (2018). *Školní vzdělávací program: český jazyk a literatura. Učební osnovy pro vyšší stupeň osmiletého gymnázia a čtyřleté gymnázium*. Online. In: První české gymnázium, dokument platný od 01.09.2018 Dostupné z: [https://gymkvary.cz/system/files/dokumenty/Aktualizovaný ŠVP ČJL VG 2018 - 10.pdf](https://gymkvary.cz/system/files/dokumenty/Aktualizovaný_ŠVP_ČJL_VG_2018_-_10.pdf). [cit. 2024-01-06].

SHELTON, Ben (režisér), 2013. *Under the Bed feat Colleen Ballinger*. Film. USA.

SLOBODA, Zdeněk (2011). *Mediální tvorba v kontextu vzdělávání: na příkladu česko-německého mediálně-pedagogického projektu o genetice*. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87474-28-0.

SOCHOROVÁ, Dagmar (2016). *Mediální výchova: reflexe učitelů českého jazyka a literatury*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8523-7.

Učíme s filmem: metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce (2018). Praha: Člověk v tísni. ISBN 978-80-7591-008-0.

Videa do výuky: stručná metodika. Online. In: ČESKÁ TELEVIZE. ČT edu. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/novinka/video-do-vyuky>. [cit. 2024-01-12].

VYČICHLOVÁ, Vlasta; ŠNOKHOUSOVÁ, Vendula; ROZUM, František; VALOUCH, David a SOUČKOVÁ, Ludmila (2015). *Dokumentární film ve výuce: Jeden svět na školách: VŠ skripta*. Praha: Člověk v tísni. ISBN 978-80-87456-65-1.

Žánry – akční. Online. In: Česko-Slovenská filmová databáze. ©2001-2024. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/zanry>. [cit. 2024-01-10].

PŘÍLOHY

Přehled příloh

I	Tabulka obsahující témata/synonyma pětílístků, motivy textů a jejich názvy	II
II	Tabulka prezentující počet žáků odkazujících se na film ve svých textech	IV
III	Tabulka zobrazující výběr slov žáků při charakteristice filmu 1 slovem	IV
IV	Ukázka chybně vyplněného pětílístku	V
V	Ukázka změny tématu práce na základě čtení pětílístků ve fázi reflexe	V
VI	Ukázka zdařilého textu žáka	VI
VII	Ukázka méně zdařilého textu žáka (vzhledem k hlavní myšlence filmu)	VII
VIII	Dotazníkové šetření pro učitele	VIII

Příloha I: Tabulka obsahující témata/synonyma pětílístků, motivy textů a jejich názvy

<u>TÉMA 5LÍSTKU</u>	<u>MOTIVY TEXTU</u>	<u>NÁZEV TEXTU</u>
Vzpouora/odlišnost	- trest, vzpoura, radost z maličností	Nadějná vzpoura systému
Uvěznění/boj	- nevzdávat se, radost z maličností	Nevzdávej se
Naděje/nevzdávat se	-vytrvalost člověka	Světlo ve tmě
Naděje/touha	- nevzdávat se, radost ze života	Koloběh života
Svět/pustina	- naděje, kouzlo života, výhoda odlišnosti, společnost	Tvoří člověk společnost nebo společnost člověka?
Vězení/utlačování	- nezlomná vůle člověka, naděje	Člověk a naděje
Život/boj	- naděje na svobodu, nevzdávat se, svobodná mysl	Svoboda nade vše
Systém/pravidla	- naděje, radost z maličností, vytrvalost, občas je důležitější pohled na svět než to, jaký svět doopravdy je	Pohled na svět
Svoboda/naděje	- naděje, úhel pohledu na věc	Stále je naděje
Život/skutečnost	- úhel pohledu (najít si to hezké na všem), naděje	Naděje umírá poslední
Vězení/krutost	- práce, hledání způsobu	Život není fér
Naděje/pozitivita	- pozitivita, naděje, radost z maličností	Hledání pozitiv
Svoboda/naděje	- naděje, nevzdat se, metaforické vězení	x
Nerozbitnost/síla	- duševno, síla myšlenek, podlehnutí systému	Duševnost
Svoboda/volnost	- radost z maličností, naděje, vnitřní síla	Sebedůvěra
Naděje/neústupnost	- víra, snaha, vděčnost, nevzdávat se	Životní lekce
Naděje/průbojnost	- naděje, nevzdávat se, radost z maličností	Nevzdat se
Skutečnost/život	- nevzdávat se, beznaděj, myšlenka, ptačí zpěv	x
Život ve společnosti/ neoriginální	- boj, volnost, naděje, pozitivismus	Snaha vyšší vrstvy o udržení společnosti v 1 linii
Světlo na konci tunelu/improvizace	- svoboda, trest, improvizace	Proti proudu
Práce/beznaděj	- beznaděj, blížící se vzpoura	Svět je rozbitý
Naděje/snaha	- utlačování, naděje vymanit se z těžké situace	Malé světlo v srdci temnoty
Naděje/optimismus	- naděje, nezlomnost, optimismus	Jak je důležité neztrácet naději
Nekontrolovaná moc/vlastní mysl	- dějiny, cenzura v době komunismu, režim, jedinečnost	Obětuj se pro svobodu
Vězení/ nespravedlnost	- odlišnost, neupozorňovat na sebe	Výjimečnost ve společnosti
.....konec 3.A
Svoboda/x	- víra, naděje, pohled na svět, radost z maličností	Volba štěstí
Deprese/vězení	- duše, vytrvalost, světlo/naděje	Světlo ve tmě
Lidskost/život	- svobodomyšlnost, fantazie, odlišnost, optimismus	V individualitě je moc
Uvěznění/nesvoboda	- metonymické vězení, internet, fantazie, vnímání	Uvěznění obrazovkami
Uvěznění/moc	- světlo, vytrvalost, boj, hledání krásy v temnu, naděje	Světlo stínů
Stín/kontrast	- kontrast, odlišnost, individualita, originalita	Ve stínu vidím světlo, ve světle vidím stín

Nezdočnost/ odpoutání	- nezdočnost, odolnost, jít si za svým	Pro svobodu
Svoboda/ individualita	- individualita, naděje, vězení, najít si cestu	Život, life
Změna/transformace	- odlišnost, optimismus, život, úhel pohledu	Nastavení mysli
Odlišnost/dar či prokletí?	- kapitalismus, život v něm, systém, práce	Úvaha
Naděje/síla	- duševní svoboda, kreativita, systém	Síla nezdočné duše/mysli
Systém/svoboda	- individualita, systém, monotónnost, změna	Únik? Nebo možná ne
Lehkomyslnost/ svoboda	- lehkomyslnost, dětská hravost, nezdočnost	Duše jedince
Kontrola/naděje	- nesvoboda, naděje, stínohra, byt	Naděje
Volnost/svoboda	- lidskost, naděje, optimismus	Naděje
Volnost/vývoj	- volnost, odlišnost, individualita	Být sám sebou je klíč ke svobodě
Svoboda/volnost	- svoboda, naděje/optimismus	Naděje a svoboda
Svoboda/volnost	- naděje, maličkosti	x
Svoboda/lidskost	- totalita, svoboda	Svoboda má svou cenu
Nepoddajnost/odpor	- svoboda, víra, touha, boj za svobodu	Boj má smysl
.....konec V7.B
Odlišnost/x	- odlišnost, svoboda	x
Svoboda/x	- odlišnost, touha, optimismus	Touha
Svoboda/x	- svobodomyšlnost, hledání radostí	Únik
Odlišnost/svoboda	- vytrvalost, nevzdávat se, hledání cesty	Bez zábran
Bezmoc/vyčerpání	- naděje, víra, optimismus	Úhel pohledu
Bezpráví/zajetí	- vězení, optimismus	Volný vězeň
Totalismus/naděje	- individualita, respekt, naděje, boj za svobodu	Naděje umírá poslední
Nesvoboda/x	- naděje, odlišnost, optimismus, nezdočnost	Naděje
Práce/motivace	- disciplína, práce, rovnováha	Práce
Naděje/víra	- radost ze života	Radost (ne)právem
Štěstí/naděje	- naděje, zajetí, maličkosti, vděčnost, odlišnost	Hledej!
Naivita/hloupost	- odlišnost, optimismus, nezdočnost	Nezdočnost
Svoboda/volnost	- odlišnost, optimismus, radost, svoboda	Svoboda
Svoboda/naděje	- jedinečnost, užívat si života, cílevědomost	Válka stínů
Světlo/svět	- naděje, volba, úhel pohledu, radosti, štěstí	Autopilot vypnut
Loutka/manipulace	- svoboda, komunismus, boj, naděje, vězení	Svoboda
Šťastný zajatec/ svoboda	- svoboda, šťastný, úhel pohledu, víra	Volný jako pták
Bezpráví/útlak	- odlišnost, trest, kreativita, alternativa	Potlačení kreativity
Svoboda/myšlenka	- duševní svoboda, štěstí	Štěstí ve svobodě
Naděje/svoboda	- práce, město, odlišnost, systém	Odlišná postava
Zajetí/donucení	- myšlenky, stíny, emoce	Hluboké světlo
Úzkost/nejistota	- odlišnost, diskriminace, týrání	Útěk ze společnosti
Svoboda/otroctví	- radost, uspokojení, hledání způsobů	Radost
Dystopie/útlak	- útlak, omezování, nevzdávat se, hledání radosti	Nevzdat se
Utlačování/dystopie	- volná mysl, naděje, otrok	Svobodná mysl
..... konec V7.A

Příloha II: Tabulka prezentující počet žáků odkazujících se na film ve svých textech

Text se zaměřuje především na film, žáci film popisují nebo na něj odkazují (popřípadě zmiňují filmové postavy):	Text se pouze inspiroje filmovými motivy nebo hlavními myšlenkami filmu:
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 / 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 / 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 <u>37 žáků</u>	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 / 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 / 25 26 27 28 29 30 31 32 <u>33 žáků</u>

Příloha III: Tabulka zobrazující výběr slov žáků při charakteristice filmu 1 slovem

Slovo vztahující se k tématu filmu:	Barva:	Pocit:	Přenesení významu:
útlak, 2x kreativita, nezlomnost, 4x svoboda, vězení, maličkosti, cenzura, 2x odlišnost, optimismus, kapitalismus, 2x svobodomyšlnost, kontrola, 2x bezpráví = 20 žáků	černobílá, šedá	neštěstí, 4x zvláštnost, oprese, lítost, touha, deprese, 2x zmatek, smutek, psycho, pološílený, 3x znepokojující, 2x ponurý, groteskní, 3x temnota, 2x stín, 4x strach, chaos, štěstí, 12x naděje, 2x úzkost, melancholie, absurdní = 47 žáků	škola

Příloha IV: Ukázka chybně vyplněného pětílístku

SHADOW PUPPETS

1. Napiš 1 libovolné slovo, kterým bys charakterizoval právě zhlédnutý film: temnota
2. Reflexe filmu – metoda pětílístek:

odlišnost
(téma)
smutný jiny
(2 přídavná jména)
nezapadá objevuje nemluví
(3 slovesa)
Ve filmu je nemluví
(věta o 4 slovech)
svoboda
(shrnující slovo, synonymum)

Příloha V: Ukázka změny tématu práce na základě čtení pětílístků ve fázi reflexe

SHADOW PUPPETS

1. Napiš 1 libovolné slovo, kterým bys charakterizoval právě zhlédnutý film: útlak
2. Reflexe filmu – metoda pětílístek:

vězení
(téma)
utlačovaný temný
(2 přídavná jména)
omezovat trestat doufat
(3 slovesa)
žít pro každou maliciast
(věta o 4 slovech)
utlačování
(shrnující slovo, synonymum)

3. Napiš krátký souvislý text, který vyplývá z hlavní myšlenky filmu, a vymysli pro tento text nadpis.
Člověk a naděje
ze svých sil
Klíče člověka může být doopravdy poslušná; můžete se snažit
ji zlomit, poškodit nebo srušit deli, ale ta zůstane pevná jako
železná košile. I v těch nejtemnějších období může člověk najít
něco, která mu dodává tu naději, že stojí za to
žít na dále.

Příloha VI: Ukázka zdařilého textu žáka

SHADOW PUPPETS

1. Napiš 1 libovolné slovo, kterým bys charakterizoval právě zhlédnutý film: smálek
2. Reflexe filmu – metoda pětilistek:

svoboda
(téma)
vzácná lidská
(2 přídavná jména)
chránit vážit nerapomínat
(3 slovesa)
svoboda není vždy samozřejmost
(věta o 4 slovech)

(shrnující slovo, synonymum)

3. Napiš krátký souvislý text, který vyplývá z hlavní myšlenky filmu, a vymysli pro tento text nadpis.

Volba štěstí

Pro největších chvilček je důležitější nepřestávat vřít. mít vždy naději a doufat v lepší věci. Ve filmu bylo patrné, že ~~je~~ stačí trochu změnit pohled na svět, radovat se z maličkostí a člověk může být šťastný.

Někdy jsou lepší chvíle a životní stapy, jinou ras horší, ale štěstí je vždy jen naší volbou. Nýdůležitější je nenechat se pohltit špatnými myšlenkami, neupít se v depresech a naopak soustředit se na věci, které nás dělají šťastnými.

Příloha VII: Ukázka méně zdařilého textu žáka (vzhledem k hlavní myšlence filmu)

SHADOW PUPPETS

1. Napiš 1 libovolné slovo, kterým bys charakterizoval právě zhlédnutý film: Kapitalismus
2. Reflexe filmu – metoda pětilístek:

odlišnost
(téma)
jediněná potřebná
(2 přídavná jména)
počívají neomlouvá se
(3 slovesa)
Vystoupíš z řady Budeš potrestán
(věta o 4 slovech)
dar / prokletí?
(shrnující slovo, synonymum)

3. Napiš krátký souvislý text, který vyplývá z hlavní myšlenky filmu, a vymysli pro tento text nadpis.

Kapitalismus. Choroba lidstva, na kterou není lék. Pracuj, ~~abys~~ ~~abys~~ abys mohl přežít. V podstatě musíš platit za to abys mohl vůbec existovat. Neomlouváš vyčínit a tohle davy, protože to se třeba: Nepřijdeš podle systému? Budeš žít v chudobě. Budeš jinak potrestán. Nepronášej: je to botuzet v nás, v lidcech. Jiný systém bychom neznali, protože tu vedly nejvíce bude cítit víc, tedy si nevystačí jen s tím nejnichnějším. Vždy tu bude vědo, tedy bude cítit být nad tebou a sblížit na tebe zhora. Kapitalismus je jediný systém, ve kterém jako společnost doleďně fungovat. Ale za jakou cenu?

ÚVAHA

Příloha VIII: Dotazníkové šetření pro učitele

Využití filmu ve vyučování českému jazyku na střední škole

1. V současnosti vyučuji český jazyk:

- a) na gymnáziu
- b) na střední odborné škole
- c) na středním odborném učilišti

2. Vyberte tvrzení, které pro vás platí.

- a) V hodinách českého jazyka využívám film ke splnění nastavených výukových cílů PRAVIDELNĚ.
- b) V hodinách českého jazyka využívám film ke splnění nastavených výukových cílů SPÍŠE OJEDINĚLE.
- c) V hodinách českého jazyka NEVYUŽÍVÁM film ke splnění nastavených výukových cílů.

3. Osvědčilo se vám využití filmu ve vyučování českému jazyku?

- a) Ano.
- b) Nevím.
- c) Ne.

4. Ve které složce českého jazyka využíváte film ve výuce českému jazyku na SŠ? (lze zvolit i více odpovědí)

- a) Jazyková výchova.
- b) Slohová a komunikační výchova.
- c) Literární výchova.

5. Který typ filmu nejčastěji využíváte ve vyučování českému jazyku na SŠ?

- a) Hraný film.
- b) Animovaný film.
- c) Dokumentární film.

6. Jak dlouhý film nejčastěji využíváte ve vyučování českému jazyku na SŠ?

- a) Do 10 minut.
- b) Od 11 minut do 20 minut.
- c) Nad 21 minut.

7. Provádíte reflexi emocí po filmové projekci?

- a) Ano, vždy.
- b) Spíše ano.
- c) Spíše ne.
- d) Ne, nikdy.

8. Jak žáci reagují na využití filmu ve vyučování českému jazyku na SŠ?

- a) Pozitivně.
- b) Spíše pozitivně.
- c) Nevím.
- d) Spíše negativně.
- e) Negativně.

9. Které cíle naplňujete prostřednictvím filmu ve vyučování českému jazyku na SŠ?

10. Můžete prosím krátce popsat svou osobní zkušenost s využitím jednoho konkrétního filmu ve vyučování českému jazyku?